

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การใช้นิทานพื้นบ้านล้านนาเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการพูด การเขียนภาษาอังกฤษ และความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการวิจัย โดยแยกตามหัวข้อ ดังนี้

1. นิทานพื้นบ้านล้านนา
 - 1.1 ความหมายของนิทานพื้นบ้าน และการเล่านิทาน
 - 1.2 ประเภทของนิทาน
 - 1.3 ประโยชน์และความสำคัญของนิทานพื้นบ้าน
 - 1.4 แนวคิดสำคัญในนิทานพื้นบ้าน
 - 1.5 นิทานและการเรียนรู้ภาษา
 - 1.6 หลักเกณฑ์ในการเลือกนิทาน
 - 1.7 กิจกรรมการเล่านิทาน
2. แนวคิดทฤษฎีความรู้เดิม
 - 2.1 ทฤษฎีความรู้เดิม (Schema Theory)
 - 2.2 ความหมายของโครงสร้างความรู้
3. ความสามารถทางการพูด การเขียนภาษาอังกฤษ
 - 3.1 ความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษ
 - 3.2 ความสามารถทางการเขียนภาษาอังกฤษ
 - 3.3 การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)
4. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 4.1 ความหมายและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 4.2 ความตระหนัก ระดับความตระหนัก และการสร้างความตระหนัก
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้นิทานเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษ

1. นิทานพื้นบ้านล้านนา

1.1 ความหมายของนิทานพื้นบ้าน และการเล่านิทาน

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2527, หน้า 59 อ้างในสุจินดา รูปโฉม, 2538, หน้า 12) ได้อธิบายลักษณะของนิทานชาวบ้านไว้ ดังนี้

1. เป็นเรื่องเล่าด้วยถ้อยคำธรรมดา เป็นภาษาร้อยแก้ว ไม่ใช่ร้อยกรอง
2. เล่าด้วยปากสืบต่อมาเป็นเวลาช้านาน แต่ต่อมาในระยะหลังเมื่อมีการเขียนหนังสือ จึงได้มีการบันทึกนิทานลงไว้เป็นตัวหนังสือตามเค้าเดิมที่เคยเล่าด้วยปาก
3. ไม่ปรากฏชื่อผู้เล่าดั้งเดิมว่าเป็นใคร อ้างแต่ว่าเป็นของเก่า ฟังมาจากผู้เล่าในอดีตอีกต่อหนึ่ง

ประเทือง คล้ายสุบรรณ์ (2531, หน้า 62 อ้างในสุจินดา รูปโฉม, 2538, หน้า 12) ได้ให้ความหมายนิทานพื้นบ้านว่า เป็นเรื่องเล่าที่ชาวบ้านผูกเรื่องขึ้นเล่าสู่กันฟังด้วยถ้อยคำธรรมดา เป็นภาษาร้อยแก้ว หรือ ถ้อยคำสำนวนของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น เล่าสืบกันมาเป็นเวลาช้านาน จนไม่ทราบว่าเป็นต้นคิดแต่งขึ้น โดยมักจะขึ้นต้นว่า นานมาแล้ว หรือ กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว เป็นการเริ่มเรื่อง

อัญชัน เผ่าพัฒน์ (2534, หน้า 19 อ้างในสุจินดา รูปโฉม, 2538, หน้า 12-13) กล่าวว่า นิทานพื้นบ้าน คือ เรื่องที่เล่าสืบเนื่องต่อกันมาเป็นทอดๆ จนถึงปัจจุบัน อาจเป็นเรื่องที่อิงความจริง หรือ แต่งขึ้นตามจินตนาการของผู้เล่า ดังนั้น เนื้อเรื่องของนิทานอาจเป็นเรื่องที่เหลือเชื่อ ไม่สมเหตุผล หรือ แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ เพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟัง แต่สิ่งที่แฝงอยู่คือ คติเตือนใจ หรือ แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องควรในการดำรงชีวิต

ประคอง นิมมานเหมินทร์ (2527, หน้า 59 อ้างในสุจินดา รูปโฉม, 2538, หน้า 13) กล่าวว่า นิทานที่ใช้ในวิชาคติชนวิทยา หมายถึง เรื่องเล่าที่สืบทอดต่อกันมาจนถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง นิทานเหล่านี้เรียกว่า นิทานพื้นบ้านบ้าง นิทานพื้นเมืองบ้าง และนิทานชาวบ้านบ้าง มีความหมายเฉพาะเจาะจงถึงเรื่องเล่าประเภทหนึ่งโดยเฉพาะ

กิ่งแก้ว อัดถากร (2530, หน้า 284 อ้างในจำนงค์ ผลแสง 2541, หน้า 22) ได้ให้ความหมายของนิทานว่า หมายถึง เรื่องเก่าเล่าสืบต่อกันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ไขว่คว้าเป็นสื่อของการถ่ายทอด หรือ ถ่ายทอดมุขปาฐะได้ แต่บางส่วนก็ได้รับการบันทึกไว้บ้างแล้ว

ในด้านลักษณะของนิทานพื้นบ้านนั้น เจือ สตะเวทิน (ม.ป.ป, หน้า 46 อ้างในจำนงค์ ผลแสง, 2541, หน้า 23) ได้กล่าวถึงลักษณะของนิทานพื้นบ้าน ดังนี้

1. ต้องเป็นเรื่องเก่า
2. ต้องเล่ากันด้วยภาษาร้อยแก้ว
3. ต้องเล่ากันด้วยปากมาก่อน
4. ต้องแสดงความคิด ความเชื่อของชาวบ้าน
5. เรื่องจริงที่มีคติก็นับเป็นนิทาน เช่น มะกะโท หรือ ชาวบ้านบางระจัน

วารุณี ศิริสุนทร (2532, หน้า 2 อ้างในจำนงค์ ผลแสง, 2541, หน้า 6) กล่าวว่า การเล่านิทานมีมาก่อนสมัยประวัติศาสตร์แล้ว และถือเป็นศิลปะที่เก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่ง มีทฤษฎีที่เชื่อถือกันอย่างกว้างขวางว่า การเล่านิทาน เป็นความพยายามของมนุษย์สิ่งแรกที่จะพูดจาติดต่อ หรือ บอกเล่าการผจญภัยภายในครอบครัว หรือ ภายในเผ่าของตน การเล่านิทานมีอยู่ทั่วไปตามแหล่งอารยธรรมต่างๆ หรือชนชาติต่างๆ เรื่องที่เล่าก็มีแตกต่างกันไปตามแต่ละสถานที่เล่า และ จุดมุ่งหมายของการเล่านิทานก็เปลี่ยนไปตามกาลเวลา อย่างไรก็ตาม การเล่านิทานก็ยังคงเป็น สิ่งที่เติมความต้องการขั้นพื้นฐานของสังคม หรือ ความต้องการส่วนตัวของมนุษย์ให้เต็ม ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็นเรื่องราวในอดีต อธิบายการเกิดหรือจุดเริ่มต้นของสิ่งต่างๆ เพื่อความบันเทิง และถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตของวีรบุรุษคนสำคัญ โดยการเล่านิทานที่มีมาแต่เดิมนั้นเป็นการ เล่าด้วยปากเปล่า ต่อมาเมื่อมีการใช้อักษรและการพิมพ์ จึงได้เริ่มบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

ฉวีลักษณ์ บุญกาญจน์ (อ้างในสมปอง หลอมประโคน, 2544, หน้า 11) กล่าวว่า การเล่านิทานเป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยใช้วิธีต่างๆ ที่ได้ผลคุ้มค่าเพื่อถ่ายทอด ประสบการณ์ ความคิด ปณิธาน ค่านิยม ข้อปฏิบัติ สร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เล่ากับผู้ฟัง และ การเล่านิทานยังจัดเป็นรูปแบบที่เก่าแก่ที่สุดของการสอนรูปแบบหนึ่งที่ยังคงเป็นที่นิยมและยอมรับ กันอย่างกว้างขวางมาจนถึงปัจจุบัน (Peterson, 1995, p.2 อ้างในสมปอง หลอมประโคน, 2544, หน้า 11)

กล่าวโดยสรุปว่า นิทานพื้นบ้าน คือเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาโดยไม่ปรากฏว่าผู้เล่าดั้งเดิม เป็นใคร เริ่มแรกก็เป็นการเล่าด้วยวิธีมุขปาฐะ ภายหลังมีทั้งการเล่าด้วยวิธีมุขปาฐะและได้รับการ บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรถ้อยคำที่ใช้เป็นร้อยแก้วธรรมดาหรือเป็นสำนวนของชาวบ้านใน แต่ละท้องถิ่น เรื่องราวอาจเป็นเรื่องที่อิงความจริงหรือเป็นเรื่องที่เลืือเชื่อเพื่อให้ความบันเทิงแก่ ผู้ฟังหรือผู้อ่าน โดยมีคติธรรม คำสอนแฝงอยู่ การเล่านิทานได้รับการยอมรับว่าเป็นทั้งศิลปะ และ รูปแบบการสอนที่เก่าแก่ที่ยังคงได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน

1.2 ประเภทของนิทาน

นิทานแบ่งออกได้หลายประเภทตามแต่จะใช้สิ่งใดในการแบ่ง ในบริบทของการสอน โดยทั่วไปผู้สอนมักแบ่งนิทานตามรูปแบบของนิทาน ซึ่งเป็นการแบ่งนิทานตามลักษณะเนื้อหาสาระ ของนิทาน วรณี ศิริสุนทร (2532, หน้า 13-19 อ้างถึงในสมปอง หลอมประโคน, 2544, หน้า 12) ได้แบ่งนิทานตามรูปแบบของนิทานได้ 5 ประเภท ดังนี้

1. นิทานพื้นบ้าน (Folktales) เป็นเรื่องที่เล่าสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ภายหลังมีการเขียนขึ้นตามเค้าเดิมบ้าง จัดจำเรื่องราวมาเขียนบ้าง ไม่ปรากฏตัวผู้แต่งดั้งเดิม นิทานพื้นบ้านแบ่งออกเป็นชนิดใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1.1 นิทานเกี่ยวกับสัตว์พูดได้ (Talking-Beast tales) มีตัวละครเป็นสัตว์พูดจาโต้ตอบกัน บางครั้งสัตว์ก็พูดจาโต้ตอบกับคนด้วย เช่น เรื่อง The Three little Pigs The Little red Hen ปลาบู่ทอง ลูกเลื้อกับลูกวัว เป็นต้น

1.2 นิทานไม่รู้จบ (Cumulative tales) เป็นนิทานเรื่องธรรมดาพื้นๆ แต่เนื้อเรื่องมีการกระทำต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ และซ้ำๆ กัน เช่น เรื่อง ตากับยาย ลูกไก่ตีนตุ้ม The Old Woman and Her Pig นิทานตลกขบขัน (The Drolls หรือ Humorous tales) เนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นทำนองไร้สาระ

1.3 นิทานอธิบายเหตุ (Pourquoi stories หรือ Tales that tell why) คำว่า "Pourquoi" หรือ "Why" แปลว่า "ทำไม" ส่วนใหญ่นิทานพื้นบ้านชนิดนี้มีเนื้อเรื่องที่อธิบาย หรือตอบคำถามของเด็กๆ ว่า "ทำไม?" เช่น เรื่อง ทำไมกระต่ายจึงหางสั้น ทำไมเลื้อจึงมีลาย

1.4 เทพนิยาย (Fairy tales) บางครั้งเรียกว่า นิยายเกี่ยวกับเวทมนตร์คาถา (tales of magic) ตัวละครในเรื่องมักมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ สามารถทำในสิ่งที่คนธรรมดาไม่สามารถจะทำได้ มักนิยมขึ้นต้นเรื่องว่า "ครั้งหนึ่งนานมาแล้วมี....." หรือ "ในกาลครั้งหนึ่ง..." เช่น เรื่อง สังข์ทอง เจ้าหญิงนิทรา หนูน้อยหมวกแดง เป็นต้น

2. นิทานสอนคติธรรม (Fables) มีลักษณะเป็นนิทานสั้นๆ ตัวละครมีทั้งคน และสัตว์ที่มีบทบาทเหมือนคน มีแกนเรื่องแกนเดียว มีโครงเรื่องง่ายและสั้น และต้องให้บทเรียนที่สอนใจเป็นข้อสรุปที่ชัดเจน นิทานคติธรรมที่เป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่ นิทานอีสป นิทานชาดก

3. เทพปกรณัม (Myth) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ และเรื่องราวในบรรพกาลเกี่ยวกับพื้นโลก ท้องฟ้า และพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ มีเทพเจ้าเป็นผู้ควบคุม

ประคอง นิมมานเหมินทร์ (อ้างในจำนงค์ ผลแสง, 2541, หน้า 26-28) ได้จัดประเภทของนิทานออกเป็น 11 ประเภท คือ

1. นิทานมหัศจรรย์

นิทานมหัศจรรย์เป็นนิทานพื้นบ้านแต่เดิมเรียกว่า เทพนิยาย เมื่อใช้สื่อตามรูปศัพท์ทำให้เข้าใจว่าเป็นนิทานเกี่ยวกับเทวดา นางฟ้า ซึ่งที่จริงแล้วนิทานหลายเรื่องไม่มีเทวดา นางฟ้า แต่เป็นที่น่าสังเกตว่านิทานพื้นบ้านประเภทนี้ทุกเรื่องมีเรื่องราวของความมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ จนกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะสำคัญของนิทานประเภทนี้ ตัวอย่างนิทานมหัศจรรย์ เช่น ซินเดอเรลลา เจ้าชายกบ เจ้าหญิงนิทรา เป็นต้น

2. นิทานชีวิต

นิทานชีวิตดำเนินเรื่องอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง มีการบ่งสถานที่ และตัวละครชัดเจน อาจมีเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์หรือความมหัศจรรย์ แต่ก็มีลักษณะที่ผู้อ่านผู้ฟังเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ นิทานชีวิตมีขนาดค่อนข้างยาว มีหลายตอน ตัวอย่างนิทานชีวิต เช่น ลินมัทผู้เดินเรือ ไกรทอง ขุนช้างขุนแผน เป็นต้น

3. นิทานวีรบุรุษ

นิทานวีรบุรุษเป็นนิทานที่มีขนาดค่อนข้างยาว ประกอบด้วยหลายอนุภาค หลายตอน อาจอยู่ในโลกแห่งจินตนาการ หรือ โลกที่ดูเหมือนจะเป็นจริง เป็นนิทานชุดเล่า ถัดการผจญภัยของวีรบุรุษคนเดียวหลายครั้งหลายหน และมักเล่าถึงการผจญภัยกับวีรบุรุษที่มีลักษณะเหมือนมนุษย์ เช่น เรื่องเฮอรัคิวลีส เฮซีอุส และเพอร์ซิอุสของกรีก

4. นิทานประจำถิ่น

นิทานประจำถิ่น หรือ นิทานพื้นบ้าน นิทานประเภทนี้มีขนาดของเรื่องไม่แน่นอน บางเรื่องก็สั้นบางเรื่องก็ยาว เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตำนานพื้นบ้าน มักเป็นเรื่องแปลกพิสดาร ซึ่งเชื่อว่าเคยเกิดขึ้นจริง ณ สถานที่ใดที่หนึ่ง ตัวละครและสถานที่บ่งไว้ชัดเจน อาจเป็นเรื่องของบุคคลในประวัติศาสตร์ หรือ คนสำคัญของเมือง ตัวละครอาจเป็นมนุษย์ เทวดา สัตว์ หรือ ผีนางไม้ ตัวอย่าง เช่น เรื่องพระยาทอง พระยาพาน พระร่วง ท้าวปาจิตกับอรพิน

5. นิทานอธิบายเหตุ

นิทานประเภทนี้ เป็นเรื่องที่อธิบายถึงกำเนิด หรือ ความเป็นมาของสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ อาจอธิบายถึงกำเนิดของสัตว์บางชนิด สาเหตุที่สัตว์บางชนิดมีรูปร่างลักษณะต่างๆ กำเนิดของพืช มนุษยชาติ หรือ สถาบันกำเนิดของสัตว์บางชนิด กำเนิดของดาวลูกไก่ กำเนิดของจันทรคราส เป็นต้น

6. นิทานเทพปกรณัม

นิทานประเภทนี้อธิบายถึงกำเนิดของจักรวาล โครงสร้าง และระบบของจักรวาล มนุษย์ สัตว์ ปราศกฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ลม ฝน กลางวัน กลางคืน พายุร้อน พายุฝน ลำดับชั้น และ บทบาทหน้าที่ของมนุษย์ตลอดจนพิธีกรรม การประพาศติการปฏิบัติต่างๆว่าเกิดเมื่อไร เพราะเหตุใด เช่น เมฆลารามสูตร

7. นิทานสัตว์

นิทานสัตว์ เป็นเรื่องที่สัตว์เป็นตัวเอก นิทานสัตว์โดยทั่วไปมักแสดงให้เห็นความฉลาด ของสัตว์ชนิดหนึ่ง และความโง่เขลาของสัตว์อีกชนิดหนึ่ง สัตว์ที่เป็นตัวเอกมีเอกลักษณ์เป็นตัวโกง เทียวกลั่นแกล้งเอาเปรียบคนอื่น หรือสัตว์อื่น ซึ่งบางทีก็ได้รับความเดือดร้อนตอบแทนบ้าง เหมือนกัน เรื่องแบบนี้บางเรื่องก็มีหลายอนุภาค หลายตอน ความน่าสนใจของเรื่องอยู่ที่ความ ขบขันจากการหลอกลวง หรือ การตกอยู่ในสถานการณ์ลำบากที่ไม่น่าเป็นไปได้ของสัตว์อันเนื่อง มาจากความโง่ของมัน เช่น กระต่ายตื่นตูม สุนัขจิ้งจอก

8. นิทานมุขตลก

นิทานมุขตลกมักมีขนาดสั้น โครงเรื่องไม่ซับซ้อน มีเพียงอนุภาคเดียว ตัวละครอาจเป็น มนุษย์หรือสัตว์ก็ได้ จุดสำคัญของเรื่องอยู่ที่ความไม่น่าเป็นไปได้ต่างๆ

9. นิทานศาสนา

นิทานศาสนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา แต่ไม่ใช่ประเภทเทพปกรณัมเช่น เรื่อง พระเยซู และนักบุญปีเตอร์ให้พรชาวนาผู้ยากจนคนหนึ่ง หรือเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าและสาวกซึ่งไม่มี ในพระไตรปิฎก นิทานดังกล่าว ตามทฤษฎีของผู้เล่ามักถือว่าเป็นเรื่องจริง

10. นิทานเรื่องผี

นิทานเรื่องผีนี้แทบทุกสังคมมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับผีต่างๆนานา ผีบางประเภทไม่ปรากฏ ชาติว่ามาจากไหน เกิดขึ้นได้อย่างไร เช่น ผีกองกอย ผีม้าบ้อง ผีปกกะโหล่ง แต่มีบางประเภทเป็น วิญญาณของคนที่ตายไปแล้วกลับมาหลอกหลอนผู้ที่มีชีวิตอยู่ด้วยรูปร่างและวิธีการต่างๆ

11. นิทานเข้าแบบ

นิทานเข้าแบบ หมายถึง นิทานที่มีแบบสร้างพิเศษ นิทานประเภทนี้โครงเรื่องมี ความสำคัญเป็นแบบสร้าง การเล่าก็เล่าเพื่อความสนุกสนานของผู้เล่าและผู้ฟัง บางเรื่องอาจใช้ในการ เล่นเกม เช่น นิทานลูกโซ่ นิทานหลอกฟัง นิทานไม่จบเรื่อง และนิทานไม่รู้จบ

นิทานแบ่งออกได้หลายประเภทได้แก่ นิทานมหัศจรรย์ นิทานชีวิต นิทานวีรบุรุษ นิทานพื้นบ้าน หรือนิทานประจำถิ่น นิทานอธิบายเหตุ นิทานเทพปกรณัม นิทานสัตว์ นิทานมุขตลก นิทานศาสนา นิทานเรื่องผี และนิทานเข้าแบบ

1.3 ประโยชน์และความสำคัญของนิทานพื้นบ้าน

นิทานพื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ในสมัยก่อนใช้นิทานเป็นเครื่องมือในการสั่งสอนอบรมบุตรหลานนั้นแสดงให้เห็นว่านิทานพื้นบ้านเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของท้องถิ่น ดังที่กิ่งแก้ว อุตถากร(ม.ป.ป,หน้า 8-16 อ้างในจำนงค์ ผลแสง 2541,หน้า 28)ได้กล่าวถึงนิทานว่า นิทานมีบทบาทต่อการเสริมสร้างบุคลิก มีพลังโน้มน้าวทัศนคติ และพฤติกรรมของแต่ละบุคคลและสังคมได้พอสมควร กล่าวคือ ช่วยให้ทั้งผู้เล่า และผู้ฟังได้ระบาย ผ่อนคลายความรู้สึกนึกคิด ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ในขณะเดียวกันยังก่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมและคตินิยมของสังคม ตลอดทั้งในสาระแก่นสารของนิทานพื้นบ้านยังชี้ชวนให้เห็นถึงหลักศีลธรรมและจรรยาอันเป็นความเชื่อถือและแนวปฏิบัติต่างๆ

Joanne Collie & Stephen Slater (1987,p.2) Jeannings (1992,p.8 อ้างในสมปอง หลอมประโคน, 2544) และพระครูมงคลคีลวงค์ (2528, อ้างในจำนงค์ ผลแสง,2541) ได้กล่าวถึงนิทานว่า นิทาน เป็นสื่อการสอนที่เสริมสร้างจินตนาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้รับคติเตือนใจ มองเห็นแง่มุมของการแก้ปัญหาชีวิตในแง่มุมต่างๆได้อย่างเหมาะสม ได้ฝึกทักษะการอ่าน การคิด การจับใจความ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆได้อย่างเหมาะสม ผู้ปกครองสามารถนำนิทานที่ได้อ่านไปเล่าให้บุตรหลานได้ฟังกันในเวลาว่าง จะเป็นการให้ความรู้ คติธรรม และเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวให้เกิดขึ้น อันเป็นการลดช่องว่างให้น้อยลง

ประคอง นิมมานเหมินทร์ (2531,หน้า 103 อ้างในจำนงค์ ผลแสง,2541,หน้า 29) ได้กล่าวถึงนิทานว่า นิทานพื้นบ้านมีอิทธิพลต่อสังคมในแง่ช่วยให้เกิดความเพลิดเพลิน กระตุ้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมและเป็นบรรทัดฐานเพื่อดำรงไว้ซึ่งจริยธรรมและวัฒนธรรมของสังคม นอกจากนี้ นิทานพื้นบ้านยังเป็นแรงบันดาลใจในการผลิตวรรณคดีและศิลปะ ตลอดจนเป็นปอเกิดของคติชนบางประเภท

จากประโยชน์และคุณค่าของนิทานพื้นบ้านดังที่ได้กล่าวมานั้น พอจะสรุปได้ ดังนี้

1. นิทานพื้นบ้านก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน
2. เป็นเครื่องมือในการผ่อนคลายความเครียด
3. มีบทบาทต่อการเสริมสร้างบุคลิกภาพ
4. ใช้เป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน
5. ก่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมและคตินิยมของสังคม
6. ให้คติ ข้อคิด ในการแก้ปัญหาชีวิตในแง่มุมต่างๆ
7. ชี้ให้เห็นหลักศีลธรรม และจรรยาอันเป็นความเชื่อถือและแนวปฏิบัติ
8. ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว
9. เป็นบ่อเกิดของคติชนบางประเภท
10. เป็นแรงบันดาลใจให้มีการผลิตวรรณคดีและศิลปะ

จะเห็นได้ว่านิทานพื้นบ้าน ให้ประโยชน์ให้คุณค่ามากมาย จึงสมควรที่จะช่วยกันอนุรักษ์และสืบทอดนิทานพื้นบ้านอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป

1.4 แนวคิดสำคัญในนิทานพื้นบ้าน

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2530, หน้า 144-145 อ้างในจำนงค์ ผลแสง, 2541, หน้า 31)

เสนอแนวคิดที่สำคัญของนิทานพื้นบ้าน ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องกรรม กฎแห่งกรรม

คำสอนหลักของพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อนิทานพื้นบ้านไทยของทุกภาค โดยแสดงออกในรูปของความเชื่อว่าผลที่ทาลงไปย่อมได้รับการตอบสนอง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ชีวิตในปัจจุบันเป็นผลมาจากการบันดาลของกรรมในชาติปางก่อน การที่ตัวเองในนิทานต้องได้รับความทุกข์ความลำบากเป็นเพราะกรรมเก่าเมื่อหมดกรรมชีวิตจะดีขึ้น นิทานพื้นบ้านที่เน้นแนวคิดเรื่องของกรรมมาก คือ นิทานชาดก โดยถือว่าเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เว้นความชั่ว ประพฤติความดีให้รู้จักควบคุมความประพฤติของตน ผลแห่งกรรมที่แล้วมาแก้ไขไม่ได้แต่เราสามารถควบคุมกรรมใหม่ให้เกิดตามความต้องการได้ด้วยการเลือกทำแต่กรรมดี และการทำความดีเพิ่มเติมเสมอ นั้นอาจช่วยให้กรรมเก่าลดหย่อนลงได้การที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติหลายร้อยพระชาติก็เพราะผลแห่งกรรมนั่นเอง นิทานที่แสดงแนวคิดเช่นนี้มีมากมาย เช่น เจ้าสุวัตร-นางบัวคำ จันทะฆาต ปลาบู่ทอง ก้ากาดำ จำปาสีต้น ฯลฯ

2. แนวคิดเรื่องความกตัญญู

การรู้คุณที่คนอื่นทำแล้วตอบแทนเป็นคุณธรรมอันสำคัญข้อหนึ่งซึ่งมีปรากฏอยู่ในคำสอนทุกศาสนา และในทางพุทธศาสนาถือว่าความกตัญญูเป็นเครื่องมือของคนดี และในมงคลสูตร ถือว่าความกตัญญูตกเวทีเป็นมงคลอันสูงสุด แนวคิดนี้ปรากฏในนิทานทรงเครื่องและนิทานคติ คนที่กตัญญูต่อบิดามารดาและผู้มีพระคุณจะได้รับรางวัลตอบแทน คนอกตัญญูจะถูกลงโทษ เช่น นิทานเรื่องกำพร้าบัวตอง นางหมาขาว ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ฯลฯ

3. แนวคิดเรื่องความรัก

นิทานชีวิตมักจะมีความรักเป็นแก่นเรื่องสำคัญของนิทาน เช่น ในนิทานเรื่องพระลอ พระลอทั้งบ้านทั้งเมืองทั้งแม่และเมียเพื่อความรักที่มีต่อพระเพื่อนพระแพง ในนิทานเรื่องไกรทอง ชาละวันต้องจบชีวิตลงเพราะไปหลงรักนางตะเกียบทองถึงกับคาบนางมาที่ถ้ำ เป็นผลให้ไกรทองตามมาสังหาร ในเรื่องรามเกียรติ์ ทศกัณฐ์ต้องเสียญาติพี่น้องเสียบริวารมากมายเพราะไปลักนางสีดามาจากสามี เรื่องขลุ-นางอ้ว ตัวเอกทั้งคู่ต้องตายเพราะความรักที่ไม่สมหวัง นิทานพื้นบ้านชี้ให้เห็นความรักทำให้เกิดสุข และความรักทำให้เกิดทุกข์ ความรักก่อให้เกิดความอิจฉาริษยา แม้ในนิทานชาดกอันเป็นเรื่องของพระโพธิสัตว์ หลายเรื่องมีแก่นเรื่องซึ่งชี้ให้เห็นว่า การพลัดพรากจากสิ่งที่รักก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งที่ไม่รักก็เป็นทุกข์

4. แนวคิดเรื่องธรรมะย่อมชนะอธรรม

คนที่ทำความดีย่อมจะได้รับรางวัลตอบแทน คนชั่วย่อมถูกลงโทษ นิทานพื้นบ้านจะจบลงด้วยคตินี้ทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นนิทานประเภทใดก็ตาม เช่น ปลาบู่ทอง โสนน้อยเรือนงาม รามเกียรติ์ ขุนช้างขุนแผน สังข์ทอง พระรถเมรี เป็นต้น

1.5 นิทานและการเรียนรู้ภาษา

Krashen (1985) นักการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการศึกษาและการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาที่สอง กล่าวว่า การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เป็นกระบวนการที่ไม่รู้ตัวเหมือนกับกระบวนการที่เด็กเรียนรู้ภาษาแม่ คือ การเรียนโดยการใช้ภาษาในการสื่อสารจริงๆ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ในตัวภาษาขึ้นตามธรรมชาติ โดยมีปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ คือ ตัวป้อนเข้าที่เข้าใจได้ (Comprehensible input) นอกจากนี้ Krashen ยังมีความเห็นว่าสภาพอารมณ์และเจตคติของผู้เรียนก็มีผลต่อการรับรู้ตัวป้อนทางภาษาและส่งผลถึงการเรียนรู้ภาษานั้นคือ ถ้าผู้เรียนมีสภาพทางอารมณ์และเจตคติที่พร้อมสำหรับการรับตัวป้อนทางภาษา การเรียนรู้ก็จะเกิดขึ้นได้ ตัวแปรด้านอารมณ์และเจตคติดังกล่าว ได้แก่ แรงจูงใจ ความมั่นใจในตนเอง และ

ความวิตกกังวล กล่าวคือผู้เรียนที่มีแรงจูงใจและความมั่นใจในตนเองมีแนวโน้มที่จะเรียนได้ดีกว่าผู้เรียนที่มีแรงจูงใจในการเรียนและความมั่นใจในตนเองต่ำ ผู้เรียนเหล่านี้จะมีความพยายามในการแสวงหาและรับตัวป้อนทางภาษา จะทำการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมั่นใจและมีความเข้าใจข้อมูลทางภาษาที่ได้รับสูง (สมปอง หลอมประโคน, 2444)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวโดยผู้เรียนเรียนรู้ภาษาจากการใช้ภาษาอย่างมีความหมาย ได้รับตัวป้อนทางภาษาที่เข้าใจได้ และอยู่ในสถานะที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภาษาได้ดี เช่น ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนสูง มีความมั่นใจในตนเองและมีความวิตกกังวลต่ำ นิทานพื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณลักษณะและประโยชน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาที่สอดคล้องกับสมมติฐานการเรียนรู้และแนวทางการเรียนการสอนที่ Krashen (1985) ได้เสนอมาดังกล่าวข้างต้นเป็นอย่างยิ่งคือ นิทานพื้นบ้านเป็นสื่อการสอนที่เสริมสร้างจินตนาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้รับคติเตือนใจ มองเห็นการแก้ปัญหาชีวิตในแง่มุมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ได้ฝึกทักษะการอ่าน การคิด สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ผู้ปกครองสามารถนำนิทานที่ได้อ่านไปเล่าให้บุตรหลานได้ฟังกันในเวลาว่าง จะเป็นการให้ความรู้ คติธรรม และเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้เกิดขึ้น ดังนั้น นิทานพื้นบ้านจึงมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับลักษณะของตัวป้อนที่เข้าใจได้ (Comprehensible input) และถ้าผู้สอนเลือกนิทานได้เหมาะสมและสามารถนำเสนอได้อย่างน่าสนใจแล้วจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจ และลดความวิตกกังวลลง มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวที่เกิดขึ้นในนิทาน พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างเต็มที่ โดยผู้สอนไม่ต้องใช้วิธีอื่นในการสร้างแรงจูงใจในการฝึกการสื่อสารหรือการใช้ภาษา ทำให้เกิดการเรียนรู้โดยไม่รู้ตัวสอดคล้องกับข้อเสนอแนะที่กล่าวมาของ Krashen (สมปอง หลอมประโคน, 2544)

1.6 หลักเกณฑ์ในการเลือกนิทาน

ลักษณะของนิทานที่เหมาะสมแก่การเล่าให้ผู้เรียนฟัง โดยเฉพาะในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน Stern (1986, pp.343-344) ได้เสนอแนะแนวทางในการเลือกไว้ว่า

1. เลือกหัวเรื่องที่สามารดึงดูดความสนใจจากผู้เรียน
2. เลือกเรื่องที่เหมาะสมกับระดับความสามารถทางภาษา วัฒนธรรม และรสนิยมของผู้เรียน
3. เลือกเรื่องที่อยู่ในความสนใจของผู้สอนและผู้เรียน อีกทั้งทำความเข้าใจได้ง่าย

Zaro & Salaberri (1995 อ้างในสมปอง หลอมประโคน, 2544) ให้คำแนะนำในการเลือกนิทาน โดยพิจารณาดังต่อไปนี้

1. นิทานนั้นควรเกี่ยวข้องกับเนื้อหาของภาษาในหลักสูตร เช่น ศัพท์ วัฒนธรรม ไวยากรณ์ เป็นต้น
2. นิทานนั้นคาดว่าจะน่าสนใจสำหรับผู้เรียนและผู้เล่า
3. นิทานนั้นไม่ควรมีความยาวและไม่ควรมีโครงเรื่องที่ซับซ้อนจนเกินไป ความยาวของนิทานไม่เกิน 10 นาที ทั้งนี้ รวมถึงเวลาที่พอเพียงสำหรับการเล่าและการใช้ทำทางหรือภาพประกอบการเล่า

ดังนั้น ในการเลือกนิทานผู้สอนควรเลือกนิทานที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจ และระดับความสามารถทางภาษาของผู้เรียน เนื้อหาของนิทานไม่ควรสั้นหรือยาวจนเกินไป เป็นนิทานที่ทั้งผู้สอนและผู้เล่าชอบและสนใจ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณาใช้ข้อเสนอดังกล่าวข้างต้นเป็นเกณฑ์ในการเลือกนิทานที่นำไปใช้ในการเรียนการสอน

1.7 กิจกรรมการเล่านิทาน

กิจกรรมการเล่านิทานแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนก่อนการเล่านิทาน ขั้นตอนการเล่านิทาน และขั้นตอนหลังการเล่านิทาน ซึ่งในแต่ละขั้นตอน Instructional Resources Unit Curriculum and Instruction Branch (1997) และสมปอง หลอมประโคน (2544) ได้เสนอแนะเทคนิคและขั้นตอนในการเล่านิทานไว้ ดังนี้

1. ขั้นตอนก่อนการเล่านิทาน

ขั้นนี้เป็นขั้นเตรียมความพร้อมของผู้เรียนสำหรับการฟังนิทาน ซึ่งผู้สอนทำได้หลายวิธี เช่น การกระตุ้นให้นักเรียนสนใจที่จะฟังนิทาน โดยการให้ผู้เรียนดูรูปแล้วทายเรื่องเกี่ยวกับนิทาน หรือ ทายเรื่องราวเกี่ยวกับนิทานจากชื่อเรื่อง เป็นต้น

2. ขั้นตอนการเล่านิทาน

ขั้นนี้ผู้สอนเล่านิทานให้จบ หรือทำกิจกรรมย่อยระหว่างการเล่า เช่น การหยุดถามให้นักเรียนทายเกี่ยวกับเรื่องราวต่อไปในนิทาน หรือ ให้นักเรียนแสดงท่าทางประกอบการเล่านิทาน

3. ขั้นตอนหลังการเล่านิทาน

ขั้นนี้มุ่งเน้นการตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่ได้อ่านและการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้ฟังการเล่านิทาน เช่น ผู้สอนถามคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่ได้อ่าน ให้ผู้เรียนทบทวน

คำศัพท์ที่ปรากฏในนิทาน เขียนนิทานเรื่องใหม่โดยใช้ความรู้จากนิทานที่ได้ฟังและนำนิทานที่เขียนขึ้นใหม่มาแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น

ซูลี อินมัน (2533, หน้า 98 อ้างในจำนงค์ ผลแสง, 2541) เสนอแนวทางการเล่นนิทาน ดังนี้

1. เตรียมขั้นต้นเรื่องด้วยดี เพื่อเรียกความสนใจ
2. พยายามเลี่ยงการบรรยายและการอธิบายที่ไม่จำเป็น
3. เมื่อตัวละครพูดคุยกัน ควรใช้บทสนทนาในนิทาน
4. การเล่าควรใช้น้ำเสียงที่ช้า ชัดเจน มีหนัก มีเบา รู้จักเน้นเสียงในที่ที่ควรเน้น และ

ทอดจังหวะหยุดในที่ที่ควรหยุด

5. ผู้เล่าอาจใช้สีหน้า ท่าทางประกอบบ้าง โดยใส่อารมณ์ของตัวละคร ขณะดีใจ เสียใจ หรือ โกรธ โดยไม่ต้องมากเหมือนอย่างนักแสดง

6. การเล่า บางครั้งหากมีอุปกรณ์ที่เคลื่อนที่ได้จะดึงดูดความสนใจของเด็กได้มาก เช่น รูปภาพ หุ่นต่างๆ ฯลฯ

7. ภายหลังจากการเล่นนิทานจบ ให้เด็กได้มีส่วนร่วม เช่น ให้ตอบคำถาม หรือลองเล่าเรื่องบางตอน ตามปัญหาอะไร่อย

นอกจากนี้ ซูลี อินมัน ยังได้เสนอเทคนิคการเล่นนิทานแบบต่างๆ ดังนี้

1. การเล่นนิทานปากเปล่า คือ การเล่นนิทานที่ผู้เล่าดำเนินการเล่าตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง โดยมีผู้ฟังเป็นผู้มีส่วนร่วม ตอบคำถาม ลองเล่าเรื่องบางตอน

2. การเล่นนิทานโดยร้องเพลงประกอบ การเล่นนิทานแบบนี้ ผู้เล่าจะดำเนินการเล่าไปถึงตอนหนึ่งที่จะให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในการร้องเพลงหรือแสดงเป็นตัวใดตัวหนึ่งของละคร และเมื่อจบการเล่นแล้ว ผู้เล่าจะให้ผู้ฟังได้ร่วมร้องเพลงและร่วมกิจกรรม

3. การเล่นนิทานโดยการเล่นเชือกประกอบ ผู้เล่าเตรียมขดเชือกบนกระดานตามแนวเรื่องของนิทาน เวลาเล่าก็ชูภาพให้ดูทีละแผ่นจนจบเรื่อง แล้วให้ผู้ฟังคิดเรื่องมาเล่าพร้อมทั้งขดเชือกตามเรื่องที่เล่าโดยแบ่งเป็นกลุ่ม ประมาณ 2-3 คน

4. การเล่าโดยพับกระดาษเป็นรูปต่างๆ โดยผู้เล่าเตรียมพับกระดาษตามเรื่องที่จะเล่า พอเล่าถึงตอนหนึ่งตอนใด ก็ชูภาพนั้นๆ ขึ้นมา เช่น พับสุนัข เมื่อเล่าเรื่องสุนัขก็ชูภาพสุนัข และเมื่อเล่าเรื่องจบก็ให้ผู้ฟังลองพับกระดาษตามแบบ

5. การเล่าโดยใช้หุ่นแปะที่แผ่นป้ายผ้าสำลี ผู้เล่าจัดทำตัวละครในเรื่องบนกระดาษแข็งหรือรูปภาพประกอบในนิทานด้วยกระดาษแข็ง เมื่อเล่าเรื่องเกี่ยวกับตัวละครตัวใด

ก็นำภาพนั้นออกมาแปะบนแผ่นป้ายล่ำลี้ เมื่อเล่ำจบก็ให้ผู้ฟังได้ร่วมกิจกรรมโดยประดิษฐ์หุ่นละคร
ในนิทาน

6. การเล่านิทานโดยใช้หุ่น โดยผู้เล่ำจะจัดทำหุ่นมือ หุ่นบนแผ่นกระดาษแข็ง
หุ่นฟองน้ำ หุ่นก้นถุงกระดาษ เพื่อประกอบการเล่านิทานซึ่งจะช่วยให้ผู้ฟังรู้สึกสนุกสนานไปกับ
เรื่องที่เล่ำ ก่อนทำหุ่นควรเลือกนิทานที่จะเล่ำ และกำหนดตัวละครว่ามีกี่ตัว ตัวอะไรบ้าง แล้ววาด
รูปหัวตัวละครตัวนั้นๆให้มีขนาดตามต้องการซึ่งจะวาดรูปในวัสดุอะไรนั้นแล้วแต่ผู้สอนจะใช้

2. แนวคิดทฤษฎีความรู้เดิม

2.1 ทฤษฎีความรู้เดิม (Schema Theory)

Ausubel (1969, pp.54-56 อ้างในวรรณอุบล อภิษฐ์, 2544, หน้า 48-49) ได้เสนอ
ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายว่าจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับ
ความคิดรวบยอดที่สัมพันธ์กันซึ่งมีอยู่แล้วในโครงสร้างทางปัญญาของผู้เรียน จากแนวทฤษฎีการ
เรียนรู้ที่มีความหมายของ Ausubel นี้ ทำให้มีผู้นำมาพัฒนากลวิธีการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการ
เรียนรู้ที่มีความหมายซึ่งนักจิตวิทยาใช้กันในนามของทฤษฎีโครงสร้างความรู้เดิม Carrell
และ Eisterhold (1987, p.218 อ้างในวรรณอุบล อภิษฐ์, 2544, หน้า 48) กล่าวว่าทฤษฎีโครงสร้าง
ความรู้เดิม เป็นทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของความรู้เดิมโดยอิงทฤษฎีจิตวิทยาภาษาศาสตร์
ผู้ที่นำเสนอทฤษฎีโครงสร้างความรู้เดิมคนแรกคือ Barlette โดยได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดนี้ว่า
คำว่า "Schema" หมายถึง โครงสร้างความคิดในสมองซึ่งมีการจัดกลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ และ
ประสบการณ์ที่มีอยู่ โดยจะมีการจัดเป็นลำดับขั้นตามคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันและมีความ
สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ข้อมูลเหล่านี้มีประโยชน์ในการคาดคะเน ตีความข้อมูลใหม่ ปรับข้อมูลใหม่
ให้เข้ากับข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้วเพื่อเก็บข้อมูลนั้นไว้ใช้ต่อไป การที่สามารถนำเอาข้อมูลพื้นความรู้ที่
มีอยู่ออกมาคาดคะเน ตีความข้อมูลใหม่ได้ จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ทฤษฎี
โครงสร้างความรู้เดิมเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญต่อความรู้เดิมของผู้เรียนว่ามีอิทธิพลต่อความรู้
ใหม่ หรือความเข้าใจในเรื่องที่บุคคลกำลังเรียนรู้เป็นอย่างมาก

เดื่อนใจ ดันงามตรง (2529, หน้า 94 อ้างในวรรณอุบล อภิษฐ์, 2544, หน้า 48) ได้
กล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้างความรู้เดิมว่าเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึง

1. วิธีการจัดระเบียบความรู้ในสมองของคนเรา
2. วิธีการรับเอาความรู้ใหม่ไปรวมกับความรู้เดิม
3. วิธีการดัดแปลง ปรับปรุง แก้ไขความรู้เดิมให้เหมาะสม

2.2 ความหมายของโครงสร้างความรู้

Rumelhart (1981, อ้างในวรรณอุปบล อภิขัย, 2544, หน้า 49) ให้ความหมายของโครงสร้างความรู้ไว้ว่า หมายถึง โครงสร้างข้อมูลที่ใช้แทนความหมายของความคิดรวบยอด (Concept) กว้างๆที่สะสมไว้ในความทรงจำ ข้อมูลต่างๆที่สะสมไว้อาจเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งของ สถานการณ์ต่างๆไป ลำดับเหตุการณ์ หรือ ลำดับการกระทำก็ได้ โครงสร้างความรู้เป็นกระบวนการที่ต้องมีขั้นตอนย่อยๆ คือ โครงสร้างความรู้ย่อย (Subschema) ของโครงสร้างความรู้รวม (Schema) ดังนั้น ความรู้ หรือ ความคิดรวบยอดที่เรียกว่าโครงสร้างความรู้จะต้องประกอบด้วยโครงสร้างความรู้ย่อย และการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างความรู้ย่อยๆเหล่านั้น เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจระบบของการรวมโครงสร้างความรู้ย่อยๆเป็นโครงสร้างความรู้รวม ส่วน Carrell และ Eisterhold (1987, p.218 อ้างในวรรณอุปบล อภิขัย, 2544) กล่าวว่า โครงสร้างความรู้ หมายถึง โครงสร้างของความรู้ซึ่งบันทึกไว้ในส่วนความจำของสมองในลักษณะเป็นลำดับขั้น และเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน เตือนใจ ต้นงามตรง (2529, อ้างในพิทยา คำตาเทพ, 2540, หน้า 10) ได้กล่าวถึงโครงสร้างความรู้เดิมซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้คือ

1. โครงสร้างความรู้เดิมแบบรูปนัย (Formal Schema) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับลีลาการเขียนโครงร่างของเรื่องที่เรียนมาก่อน ซึ่งมีลีลาที่แตกต่างกัน และมีรูปแบบเฉพาะ เช่น การเขียนเชิงบรรยาย วิทยาศาสตร์ หรือ นิทานฯลฯ ถ้าผู้เรียนมีความรู้เดิมในเรื่องนั้นแล้วจะช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องง่ายขึ้นและสามารถจดจำเรื่องราวได้ดีกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้เดิมด้านนี้เลย เช่นเดียวกัน หากผู้เรียนมีความรู้เดิมด้านลีลาการเขียนในเรื่องที่เกี่ยวกับเนื้อหาในท้องถิ่นของตนเองจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจ และจดจำเรื่องราวได้ดีขึ้น
2. โครงสร้างความรู้เดิมเชิงเนื้อหา (Content Schema) หมายถึงการที่ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาของเรื่องต่างๆในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งมาก่อน เช่น ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ หรือ การแพทย์ จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องได้ดีและเร็วกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้เดิมในเรื่องนั้นๆมาก่อน

ความรู้เดิมทั้งสองประเภนี้ทำให้การเรียนภาษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะผู้เรียนรู้รูปแบบในการเรียนและคาดคะเนเหตุการณ์ในเรื่องได้ ฉะนั้นจึงจำเป็นที่ผู้สอนต้องตระหนักถึงความรู้เดิมของผู้เรียนอย่างแท้จริง

กล่าวสรุปได้ว่า ความรู้เดิม หมายถึง โครงสร้างของความคิดในสมองซึ่งมีการจัดกลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ที่บุคคลนั้นๆมีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะมีประโยชน์ในการตีความข้อมูลใหม่ให้เข้ากับข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้ว แล้วจึงเก็บข้อมูลนั้นไว้ในโอกาสต่อไป

การที่ผู้เรียนสามารถนำข้อมูลของความรู้เดิมมาคาดคะเนข้อมูลใหม่ได้จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนเรื่องนั้นๆได้เร็วยิ่งขึ้นโดยการยึดสิ่งที่ได้เรียนรู้หรือความรู้เดิมเป็นหลัก (พิทยา คำตาเทพ, 2544) ฉะนั้นนิทานพื้นบ้านล้านนา จึงถือได้ว่าเป็นประสบการณ์เดิม หรือความรู้เดิมของผู้เรียนซึ่งสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อเรื่องที่เรียนได้ดีขึ้น และช่วยในการคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าในเรื่องที่อ่านได้อีกด้วย

3. ความสามารถทางการพูด การเขียนภาษาอังกฤษ

3.1 ความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษ

วิลเลพร ธนสุวรรณ (2530, หน้า 24) ให้ความหมายของการพูดว่า เป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่สำคัญและเป็นทักษะพื้นฐานของการเรียนรู้ทักษะเช่นเดียวกับการฟัง การพูด หมายถึง การแสดงออกซึ่งความคิด ความต้องการทางวาจา โดยใช้ภาษาเป็นสื่อ เป็นการกล่าวออกเสียงเป็นถ้อยคำ วลี หรือเป็นประโยค รวมทั้งการใช้กิริยาท่าทางเพื่อถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึก และความต้องการของผู้พูด ให้ผู้ฟังได้รับรู้และเกิดการตอบสนอง (สมิตรา อังวัฒนกุล, 2540, หน้า 167 อ้างในสมปอง หลอมประโคน, 2544)

ส่วนความสามารถทางการพูด สุภัทรา อักษรานุเคราะห์ (2532, หน้า 53-54 อ้างใน อารีบรรพตทอง, 2544) ให้ความหมายว่า หมายถึง ความสามารถใช้ในการผลิตภาษา และเป็นกระบวนการสื่อความหมาย ผู้พูดจะต้องถ่ายทอดความคิดความรู้สึกออกมาเป็นรหัสของภาษาหรือเป็นคำพูดให้ผู้ฟังเข้าใจและนอกจากจะให้การเน้นหนักในคำและระดับเสียงสูงต่ำในประโยคเพื่อสื่อความหมายแล้ว ผู้พูดยังแสดงถึงวัฒนธรรมและสภาพของผู้พูด คือแสดงจุดมุ่งหมายในการพูดว่าต้องการพูดอะไร พูดกับใคร ที่ไหน และพูดอย่างไร ฯลฯ ให้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ นอกจากนี้ ผู้พูดยังต้องมีความคล่องแคล่ว (Fluency) และความถูกต้องชัดเจน (Accuracy)

Vallette & Disick (1972, pp.152-153) ได้แบ่งระดับความสามารถในการพูดออกเป็นชั้นต่างๆ 5 ชั้น ดังนี้

1. ขั้นกลไก ผู้เรียนสามารถพูดเลียนแบบเสียงของเจ้าของภาษาได้และสามารถจำคำ ประโยค ข้อความ หรือ บทสนทนา โดยไม่จำเป็นต้องเข้าใจคำ หรือข้อความเหล่านั้น
2. ขั้นความรู้ ผู้เรียนสามารถพูดโดยใช้คำศัพท์ และ ไวยากรณ์ที่เรียนมาอย่างเข้าใจ
3. ขั้นถ่ายโอน ผู้เรียนสามารถสร้างประโยคใหม่ๆ โดยใช้ไวยากรณ์ที่เรียนมาแล้วได้อย่างถูกต้อง
4. ขั้นสื่อสาร ผู้เรียนสามารถพูดสื่อความหมายให้ผู้ฟังเข้าใจได้อย่างคล่องแคล่ว

5. **ชั้นวิพากษ์วิจารณ์** ผู้เรียนสามารถพูดแสดงความคิดเห็นโดยใช้คำ น้ำเสียง และ ลำนวนที่เหมาะสมกับสถานการณ์

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพูด หมายถึง การแสดงออกโดยใช้คำพูดเพื่อสื่อความหมาย ตามความต้องการของผู้พูด ทั้งนี้ในการพูด ผู้พูดจะต้องเลือกใช้ภาษาและกริยาท่าทางประกอบ การพูดที่ถูกต้อง และเหมาะสมเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้ และความสามารถในการพูดภาษาต่างประเทศ ผู้พูดต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเสียง คำศัพท์และโครงสร้างของภาษานั้น รวมทั้ง สามารถกล่าวถ้อยคำเพื่อสื่อความหมายเป็นภาษานั้นได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นที่เข้าใจ ได้ตามลำดับ ซึ่งระดับความสามารถในการพูดภาษาต่างประเทศแบ่งได้หลายระดับ เริ่มจากระดับ การออกเสียงและระดับการสื่อสารจากการใช้ภาษาง่าย ๆ สั้น ๆ จนถึงระดับการแสดงความคิดเห็นซึ่ง เป็นระดับที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

ในการสอนทักษะการพูด วิไลพร ธนสุวรรณ(2530, หน้า 24) ได้ให้หลักการทั่วไป เกี่ยวกับการสอนพูดไว้ ดังนี้

1. การพูดควรเริ่มจากการฝึกบทสนทนาสั้นๆ และประโยคแบบต่างๆ
2. ภายหลังจากการสอนบทสนทนา ผู้สอนควรโยงเรื่องในบทสนทนาให้สัมพันธ์กับ สถานการณ์จริง เช่น บทสนทนาเกี่ยวกับเรื่องอาชีพ ให้ถามนักเรียนเกี่ยวกับอาชีพของผู้ปกครอง
3. กระตุ้นให้ผู้เรียนฝึกพูดและใช้ภาษาอังกฤษให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อสร้าง ความรู้สึกที่ดีแก่ผู้เรียนโดยการให้กำลังใจไม่ให้ผู้เรียนรู้สึกกลัวว่าจะพูดผิด หรืออายที่จะพูด
4. แก่ข้อผิดพลาดในการออกเสียงหรือพูดผิดหลักไวยากรณ์เฉพาะในระหว่างฝึก เมื่อถึงขั้นพูดโดยเสรีแล้ว ควรจะดูว่าสามารถสื่อสารได้เข้าใจเท่านั้น
5. เลือกใช้เอกสารหรือวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน ให้มีความเหมาะสมกับระดับ ความสามารถของผู้เรียน

Scott (1981, p.70 อ้างในสมปอง หลอมประโคน, 2544, หน้า 39-40)ได้นำเสนอ ขั้นตอนการสอนทักษะการพูดไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นบอกวัตถุประสงค์ ผู้สอนควรจะบอกให้ผู้เรียนรู้ถึงสิ่งที่จะเรียน
2. ขั้นเสนอเนื้อหา การเสนอเนื้อหาควรจะอยู่ในรูปบริบท ผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียนสังเกต ลักษณะของภาษา ความหมายของข้อความที่จะพูด ซึ่งจะต้องขึ้นกับบริบท เช่น สถานภาพของ ผู้พูดและคู่สนทนา สิ่งที่ถูกพูด สถานที่พูด และเนื้อหาที่พูด

3. ขั้นการฝึกและการถ่ายโอน การฝึกจะกระทำทันทีหลังการเสนอเนื้อหา อาจจะฝึกพูดพร้อมๆกัน หรือเป็นคู่ ผู้สอนควรให้ผู้ฟังได้ยินสำนวนภาษาหลายๆแบบ และควรเป็นสำนวนภาษาที่เจ้าของภาษาใช้จริง รวมทั้งควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาอย่างอิสระใกล้เคียงกับสถานการณ์ที่เป็นจริง

ดังนั้นการสอนพูด ควรจะเริ่มจากง่ายไปหายากโดยจุดหมายปลายทางของการสอนพูด คือ ให้ผู้เรียนสามารถพูดได้อย่างถูกต้องและคล่องแคล่วเช่นเดียวกับเจ้าของภาษา ผู้เรียนควรมีโอกาสได้ฝึกการพูดในสถานการณ์ต่างๆให้มากที่สุดและเกิดความมั่นใจในการพูด นอกจากนี้ เนื้อหาของภาษาในกิจกรรมการพูดควรเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในสถานการณ์จริงนอกห้องเรียนได้(สมปอง หลอมประโคน,2544)

ในการประเมินความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษผจงกาญจน์ ภูวิภาตววรรณ (2541,อ้างในสมศักดิ์ ภูวิภาตววรรณ, 2544, หน้า 149) ให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์การประเมินความสามารถทางการพูดเล่านิทานซึ่งประกอบด้วย 3 เกณฑ์ คือ เนื้อหา ภาษา และน้ำเสียงลีลา โดยมีรายละเอียดคุณภาพของแต่ละเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหา

ดี (3 คะแนน)

=มีองค์ประกอบ เช่น มีการกำหนดปัญหา อุปสรรค การคลี่คลายปัญหาและการจับความและเนื้อเรื่องไม่ต่างจากเรื่องเดิมมาก มีการให้รายละเอียดเพิ่มเติม

พอใช้ (2 คะแนน)

=ขาดองค์ประกอบบางประการแต่เรื่องยังคงเนื้อหาหลักอยู่ ควรปรับปรุง (1 คะแนน)=ขาดองค์ประกอบหลายประการ ทำให้เรื่องสั้น

ขาดรายละเอียดหลัก และไม่น่าสนใจ

2. ภาษา

ดี (3 คะแนน)

= มีความคล่องในการเล่า ไม่สะดุดชะงัก ฟังราบรื่น แม้จะผิดไวยากรณ์บ้าง มีการใช้ภาษาของตนเอง

พอใช้ (2 คะแนน)

= ผิดไวยากรณ์ ทำให้การเล่าเรื่องสะดุดขาดตอน

ควรปรับปรุง (1 คะแนน)

= การออกเสียงและไวยากรณ์ผิดมากจนยากแก่การฟังให้เข้าใจหรือจนเดาเรื่องต่อไปไม่ได้

3. น้ำเสียง สีลา

- ดี (3 คะแนน) = มีการใช้น้ำเสียงหนักเบาและใช้ท่าทางประกอบเพื่อช่วยความเข้าใจ และเพื่อให้เรื่องน่าสนใจ
- พอใช้ (2 คะแนน) = ใช้น้ำเสียงแบบเดียวเรียบๆ ใช้ท่าทางประกอบน้อย
- ควรปรับปรุง (1 คะแนน) = ใช้น้ำเสียงเป็นแบบอ่านมากกว่าแบบเล่าเรื่อง และไม่ใช้สีหน้าท่าทางประกอบเพื่อความน่าสนใจ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวัดและประเมินความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษจากการแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับนิทานที่ผู้เรียนเขียนขึ้นหลังการเรียนรู้นิทานพื้นล้านนาฉบับภาษาอังกฤษแต่ละเรื่อง ส่วนการให้คะแนนนั้น ผู้วิจัยให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์การประเมินความสามารถทางการพูดที่ปรับมาจากผจงกาญจน์ ภูวิภาดาวรรณ (2541, อ้างในสมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ, 2544) ซึ่งประกอบด้วย 4 เกณฑ์ คือ ความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา ความถูกต้องของการใช้ภาษา การสื่อความหมายให้เข้าใจ และการใช้น้ำเสียงลีลา โดยมีรายละเอียดคุณภาพของแต่ละเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา

- 5 คะแนน = มีความคล่องในการเล่า ไม่สะดุดซังก ฟังราบรื่น ได้ความชัดเจนดีมาก
- 4 คะแนน = มีความคล่องในการเล่า ไม่สะดุดซังก ฟังราบรื่นโดยตลอด ได้ความชัดเจนดี
- 3 คะแนน = มีความคล่องในการเล่า สะดุดเล็กน้อย ฟังราบรื่น ชัดเจนพอใช้
- 2 คะแนน = ขาดความคล่องในการเล่า ทำให้การเล่าเรื่องสะดุดขาดตอน ฟังไม่ราบรื่น ชัดเจนเล็กน้อยแต่ยังพอทำความเข้าใจเรื่องได้บ้าง
- 1 คะแนน = ขาดความคล่องในการเล่า สะดุดซังก ฟังไม่ราบรื่น ไม่มีความชัดเจน ยกเว้นการทำความเข้าใจ หรือ เดาเรื่อง

2. ความถูกต้องของการใช้ภาษา

- 5 คะแนน = ออกเสียงได้ถูกต้อง ชัดเจน ใช้ศัพท์ สำนวน ไวยากรณ์ได้เหมาะสม ถูกต้อง
- 4 คะแนน = ออกเสียงได้ถูกต้อง ชัดเจน ใช้ศัพท์ สำนวน ไวยากรณ์ผิดพลาดเพียงเล็กน้อย

- 3 คะแนน = ออกเสียงได้ถูกต้อง ชัดเจนพอเป็นที่เข้าใจ ใช้ศัพท์ สำนวน ไวยากรณ์ ผิดพลาดบ้าง
- 2 คะแนน = ออกเสียงได้ถูกต้อง ชัดเจนเพียงเล็กน้อย ใช้ศัพท์ สำนวน ไวยากรณ์ ไม่ถูกต้อง มีความผิดพลาดทางด้านไวยากรณ์ที่ร้ายแรง
- 1 คะแนน = ออกเสียงไม่ถูกต้องชัดเจน ใช้ศัพท์ สำนวนจำกัด มีความผิดพลาดทางด้านไวยากรณ์ แม้แต่ไวยากรณ์ขั้นพื้นฐาน

3. การสื่อความหมายให้เข้าใจ

- 5 คะแนน = พูดสื่อความหมาย และความต้องการของตนได้ชัดเจนดีมาก
- 4 คะแนน = พูดสื่อความหมาย และความต้องการของตนได้ชัดเจนดี
- 3 คะแนน = พูดสื่อความหมายและความต้องการของตนได้ชัดเจนดีพอใช้
- 2 คะแนน = พูดสื่อความหมาย และความต้องการของตนได้ชัดเจนพอใช้
- 1 คะแนน = พูดสื่อความหมาย และความต้องการของตนได้ชัดเจนน้อยมาก

4. การใช้น้ำเสียงลีลา

- 5 คะแนน = การนำเสนอมีความต่อเนื่อง มีการใช้เสียงหนักเบา มีการสบสายตา ผู้ฟังโดยตลอด และใช้สีหน้าท่าทางประกอบ เพื่อช่วยความเข้าใจ และเพื่อให้เรื่องน่าสนใจดีมาก
- 4 คะแนน = การนำเสนอมีความต่อเนื่อง มีการใช้เสียงหนักเบา มีการสบสายตา ผู้ฟังและใช้สีหน้าท่าทางประกอบเพื่อให้เรื่องน่าสนใจดี
- 3 คะแนน = การนำเสนอพอเข้าใจได้ ใช้น้ำเสียงแบบเดียวเรียบๆ มีการสบสายตาและใช้สีหน้า ท่าทางประกอบเพื่อให้เรื่องน่าสนใจดีพอใช้
- 2 คะแนน = การนำเสนอพอเข้าใจได้ ใช้น้ำเสียงแบบเดียวเรียบๆ มีการสบสายตาและใช้สีหน้า ท่าทางประกอบพอใช้
- 1 คะแนน = การนำเสนอขาดความต่อเนื่อง ใช้น้ำเสียงเป็นแบบอ่านมากกว่าเล่าเรื่อง ไม่มีการสบสายตาผู้ฟัง ใช้สีหน้าท่าทางประกอบเพื่อให้เรื่องน่าสนใจน้อยมาก

หลังจากให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยใช้ระเบียบการวัดและประเมินผลของกระทรวงศึกษาธิการที่ผู้เรียนจะต้องได้คะแนนร้อยละ 50 จึงจะถือว่าผ่านการสอบวิชานั้น

3.2 ความสามารถทางการเขียนภาษาอังกฤษ

Flower & Hayes (1980, pp.21-24 อ้างในสมลักษณ์ เลี้ยงประยูร, 2543) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเขียนว่า การเขียน เป็นกระบวนการในการสร้างความคิดอันเกิดจากการนำความคิด ความจำเดิมมาใช้ในการสร้างความคิดใหม่โดยผ่านกระบวนการรวบรวม และจัดเรียงข้อมูลอย่างมีความหมายตามหลักการใช้ภาษาที่ถูกต้อง โดยคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อ่านที่มีต่อเนื้อเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจวัตถุประสงค์ของผู้เขียนและมีการตรวจทานดูความเหมาะสมในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อความได้อย่างชัดเจน

Sommers (1980, pp.378-380 อ้างในสมลักษณ์ เลี้ยงประยูร, 2543) ได้กล่าวถึงกระบวนการเขียน ว่าเป็นการสร้างและจัดเรียงความคิดที่ได้จากการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียน และเพื่อนร่วมชั้นเรียน โดยใช้กิจกรรมอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน หรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือการกำหนดกลุ่มผู้อ่านเพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนคำนึงถึงปฏิกิริยาตอบสนองของผู้อ่านระหว่างการเขียนอันจะทำให้นักเรียนได้พัฒนากระบวนการในการค้นหาข้อมูลและพัฒนาความคิดขึ้นเรื่อยๆ

ส่วนความสามารถด้านการเขียน Vallette & Disick (1972, pp.171-177) ได้แบ่งระดับความสามารถในด้านการเขียนออกเป็นขั้นต่างๆ 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นกลไก ผู้เรียนสามารถเขียนเลียนแบบคำหรือประโยคที่กำหนดให้ได้อย่างถูกต้อง สามารถเขียน สะกดคำ และประโยคต่างๆ ที่ให้ท่องจำไว้ได้อย่างถูกต้องโดยไม่จำเป็นต้องเข้าใจคำหรือข้อความเหล่านั้น
2. ขั้นความรู้ ผู้เรียนสามารถเขียนตามคำบอก เขียนประโยคจากรูปภาพโดยใช้โครงสร้างทางภาษาที่เรียนมาแล้วอย่างถูกต้อง
3. ขั้นถ่ายโอน ผู้เรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับไวยากรณ์และคำศัพท์ที่เรียนไปแล้วมาเขียนกระบวนประโยคใหม่ๆ (Pattern) โดยมีตัวอย่างให้และยังคงเป็นการเขียนแบบควบคุม
4. ขั้นสื่อสาร ผู้เรียนสามารถเขียนสื่อความหมายให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่เขียนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญกว่าความเข้มงวดในเรื่องกฎเกณฑ์ไวยากรณ์

5. **ขั้นวิพากษ์วิจารณ์** ผู้เรียนสามารถเขียนแสดงความคิดเห็นของตนได้โดยสามารถใช้ภาษา ถ้อยคำ หรือสำนวนได้อย่างเหมาะสม และใช้ลีลา (Style) ในการเขียนได้อย่างสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ของการเขียนนั้นๆ

กล่าวโดยสรุปว่า การเขียน หมายถึง กระบวนการทางความคิดที่เกิดขึ้นอย่างซับซ้อน นับตั้งแต่การค้นหาข้อมูล การวางแผน การเรียบเรียงข้อมูล เพื่อถ่ายทอดเป็นงานเขียนที่สามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจนโดยอาศัยกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างผสมผสานกลมกลืนกันและสามารถย้อนกลับไปยังขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งได้ รวมทั้งการคำนึงถึงปฏิกิริยาตอบสนองของผู้อ่านที่เกิดขึ้นในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับงานเขียนระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียนด้วย และความสามารถในการเขียนภาษาต่างประเทศนั้นผู้เขียนต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ คำศัพท์และโครงสร้างของภาษารวมทั้งสามารถเขียนถ้อยคำเพื่อสื่อความหมายเป็นภาษานั้นได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นที่เข้าใจได้ตามลำดับ ซึ่งระดับความสามารถในการเขียนภาษาต่างประเทศแบ่งได้หลายระดับ เริ่มจากระดับการเขียนสื่อสารจากการใช้ภาษาง่ายๆสั้นๆจนถึงระดับการเขียนแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นระดับที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

ในการสอนทักษะการเขียน Singh (1992, p.44 อ้างในสมลักษณ์ เลี้ยงประยูร, 2543) ได้เสนอขั้นตอนในการสอนไว้ ดังนี้

1. **ขั้นเตรียมการเขียน** เป็นขั้นตอนของการอภิปรายและการวางแผนเพื่อกำหนดข้อมูลที่จะให้เขียนโดยคำนึงถึงจุดประสงค์ของการเขียนเนื้อหาที่จะใช้ ความเป็นไปได้ และข้อจำกัดต่างๆ ซึ่งกิจกรรมในขั้นนี้ประกอบด้วย การระดมสมอง การเขียนเร็ว (Speed Writing) การถามตัวเองด้วยคำถามแบบ " Wh " การเรียงลำดับความคิด และการศึกษาตัวอย่างงานเขียน ฯลฯ กิจกรรมดังกล่าวส่งเสริมให้เกิดความคิดและข้อมูลที่ต้องการและยังกระตุ้นความจำเป็นเพื่อค้นหาข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการเขียนอีกด้วย จากนั้นผู้เรียนจึงรวบรวมข้อมูล จัดวางโครงร่างของงานเขียน และปรึกษาหารือกับครูหรือเพื่อนเพื่อให้ได้ข้อตกลงเกี่ยวกับความหมายที่ต้องการจะสื่อ

2. **ขั้นการเขียนฉบับร่าง** เป็นขั้นลงมือเขียนโดยยังไม่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องด้านการใช้ไวยากรณ์แต่ให้คำนึงถึงเนื้อหาสาระที่ต้องการจะเสนอเป็นลำดับนอกจากนั้นยังให้ตระหนักในเรื่องการเรียบเรียงจัดระบบความคิด การเชื่อมโยงประโยคเพื่อให้ได้ใจความต่อเนื่องโดยใช้การเขียนเว้นบรรทัดเพื่อแก้ไขงานเขียนบนบรรทัดที่ว่าง หรือ เขียนในกระดาษเพียงหน้าเดียว และเว้นอีกหน้าไว้แก้งาน วิธีการเหล่านี้ช่วยให้เห็นการเขียนที่เป็นต้นฉบับครั้งแรกได้ ในบางครั้งผู้เรียนอาจจะกลับมาใช้ข้อความนั้นๆอีกได้ในภายหลัง

3. ขั้นทบทวน ขั้นนี้เป็นการตรวจว่าได้เขียนในสิ่งที่ต้องการเขียนหรือไม่ และเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด พึงจำไว้ว่าขั้นทบทวนงานเขียนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการเขียน เพราะเป็นขั้นทบทวน ปรับแก้งานฉบับร่างทั้งทางด้านเนื้อหา และการใช้ภาษา รวมทั้งดูความเหมาะสมของภาษาที่ใช้กับผู้อ่านเฉพาะกลุ่ม และสถานการณ์บางสถานการณ์ด้วย

ส่วน Hedge (1989 อ้างในสมลักษณ์ เลี้ยงประยูร, 2543, หน้า 16) ได้ให้ข้อคิดว่าการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างงานเขียนได้นั้นผู้สอนควรจะสอนในลักษณะที่ช่วยฝึกและพัฒนาทักษะต่างๆของผู้เรียนอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเรียบเรียง ฝึกให้ผู้เรียนคิด และเรียบเรียงความคิด เป็นการสอนให้ผู้เรียนเตรียมเขียนด้วยการรวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมต่างๆ เช่น การใช้แผนภูมิความคิดแบบต่างๆ เช่น แบบปิรามิด แบบแมงมุม ฯลฯ การระดมสมอง การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การให้ผู้เรียนเขียนความคิดของตนออกมาอย่างรวดเร็วโดยไม่หยุดซึ่งเป็นการสร้างความคิดในการเขียน

ขั้นที่ 2 การสื่อความหมาย ฝึกให้ผู้เรียนคำนึงถึงผู้อ่านงานเขียน การรู้ว่าผู้อ่านเป็นอย่างไรช่วยให้ผู้เขียนสามารถเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้อ่านและสื่อความหมายให้ตรงตามจุดประสงค์ของการเขียน กิจกรรมในขั้นนี้ เช่น การเขียนจดหมายแลกเปลี่ยนกัน การเขียนเล่าเรื่องบันทึกประจำวัน บทละคร ฯลฯ

ขั้นที่ 3 การเขียน ฝึกให้ผู้เรียนแสดงความคิดในรูปข้อความซึ่งประกอบด้วยประโยคและอนุเจตกิจกรรม ในขั้นนี้ใช้การวิเคราะห์ตัวอย่างงานเขียนเพื่อศึกษาวิธีการนำเสนอความคิดซึ่งได้แก่รูปแบบการเขียน รูปแบบการเรียบเรียง การใช้คำเชื่อมเพื่อให้เนื้อความต่อเนื่อง ฯลฯ

ขั้นที่ 4 การปรับปรุงงานเขียน ใช้กิจกรรมการตรวจงานและการปรับแก้แล้วเขียนใหม่ เป็นการฝึกให้ผู้เขียนปรับปรุงงานเขียนของตนพร้อมกับสามารถตรวจสอบความถูกต้องของงานเขียนได้โดยใช้แบบตรวจงาน(Grading scheme) ซึ่งแยกประเด็นการตรวจเป็นแต่ละประเด็นประกอบการตรวจ ส่วนการปรับแก้งานเขียนอาจทำด้วยตัวเอง หรืออาจทำเป็นคู่

สรุปได้ว่า ขั้นตอนในการสอนเขียนประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นก่อนการเขียน (Prewriting) เป็นขั้นที่นักเรียนค้นหาข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการเขียนจัดเรียบเรียงข้อมูล และวางแผนในการถ่ายทอดข้อมูลออกมาเป็นงานเขียนที่สามารถสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้

ขั้นที่ 2 ขั้นการเขียน (Writing) เป็นขั้นที่นักเรียนถ่ายทอดข้อมูลที่รวบรวมได้ออกมาเป็นตัวอักษรซึ่งเป็นงานเขียนร่าง

ขั้นที่ 3 ขั้นการตอบสนอง (Response) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนจะได้รับข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับงานเขียนจากเพื่อน หรือครูที่ได้ทำการตอบสนองต่องานเขียนฉบับร่างของนักเรียน

ขั้นที่ 4 ขั้นปรับแก้งานเขียน (Revision) หลังจากได้รับข้อมูลย้อนกลับแล้ว นักเรียนจะนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการปรับปรุงแก้งานเขียนเพื่อให้ได้งานเขียนที่มีคุณภาพมากขึ้น

ขั้นที่ 5 ขั้นการเขียนใหม่ (rewriting) เมื่อนักเรียนปรับแก้งานเขียนตามข้อมูลย้อนกลับที่ได้รับแล้ว นักเรียนจะทำการเรียบเรียง และเขียนงานเขียนอีกครั้งเพื่อให้ได้งานเขียนฉบับสมบูรณ์สำหรับนำเสนอ

ในการประเมินความสามารถทางการเขียนภาษาอังกฤษ สมศักดิ์ ภูวิภาดารวรรณ (2544, หน้า 145) ให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์การประเมินความสามารถทางการเขียนซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดของคุณภาพดังต่อไปนี้

- 4 (ยอดเยี่ยม) = แนวคิดดีเด่น น่าสนใจมากต่อผู้อื่น มีรายละเอียดที่เพิ่มเติมมากมาย เป็นไปได้ ผู้อ่านไม่เกิดข้อกังขา สร้างสรรค์ให้ผู้อ่านเกิดภาพที่ชัดเจน โปร่งใส ช่วยให้อ่านรู้สึกมีความสุข เศร้าประหลาด มีการเริ่มต้นและจบลงอย่างยอดเยี่ยม มีคำที่น่าสนใจมากมายหลายคำ ไม่มีคำที่เขียน / พิมพ์ผิด
- 3 (ดี) = แนวคิดดีมีรายละเอียดเพิ่มเติมพอสมควรแต่ควรเพิ่มให้มากกว่านี้ เป็นไปได้ผู้อ่านอาจเกิดข้อกังขาเล็กน้อย สร้างสรรค์ให้ผู้อ่านเกิดภาพที่ชัดเจน ช่วยให้อ่านเกิดความรู้สึกบ้าง มีการเริ่มต้นและจบลงอย่างดี มีคำที่น่าสนใจบางคำ มีคำที่เขียน/พิมพ์ผิดเล็กน้อย
- 2 (พอใช้) = แนวคิดใช้ได้ มีรายละเอียดเพิ่มเติมน้อย เป็นไปได้เล็กน้อย ผู้อ่านอาจเกิดข้อกังขาบางประเด็น สร้างสรรค์ให้ผู้อ่านเกิดภาพชัดเจนเล็กน้อย ช่วยให้อ่านเกิดความรู้สึกเพียงเล็กน้อย มีการเริ่มต้นและจบลงในระดับใช้ได้ มีคำส่วนน้อยที่น่าสนใจ มีคำที่เขียน / พิมพ์ผิดบางคำ
- 1 (ควรปรับปรุง) = แนวคิดน่าเบื่อหน่ายต่อผู้อ่าน ไม่มีรายละเอียดเพิ่มเติม เป็นไปไม่ได้ ผู้อ่านจะเกิดข้อกังขามากมาย ไม่ได้สร้างสรรค์ให้ผู้อ่านเห็นภาพ ไม่ได้ช่วยให้อ่านเกิดความรู้สึกใดๆ ไม่มีการเริ่มต้นและ/หรือจบลง ไม่มีคำที่น่าสนใจ มีคำที่เขียน / พิมพ์ผิดมาก

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวัดและประเมินความสามารถทางการเขียนภาษาอังกฤษจากการเขียนนิทานที่ผู้เรียนเขียนขึ้นหลังการเรียนรู้ภาษาพื้นล้านนาฉบับภาษาอังกฤษแต่ละเรื่อง ส่วนการให้คะแนนนั้นผู้วิจัยให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์การประเมินความสามารถทางการเขียนที่ปรับมาจากสมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ (2544, หน้า 146) ซึ่งประกอบด้วย 3 เกณฑ์ คือ การเขียนนำเสนอแนวคิดที่สอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม ความต่อเนื่องและความน่าสนใจของนิทาน และความถูกต้องของการใช้ภาษา โดยมีรายละเอียดคุณภาพของแต่ละเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดที่สอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม

5 คะแนน = มีแนวคิดดี ตื่นเต้นน่าสนใจมาก สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม
สร้างสรรค์ให้ผู้อ่านเกิดภาพที่ชัดเจนและประทับใจ

4 คะแนน = มีแนวคิดดี ตื่นเต้นน่าสนใจ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม
สร้างสรรค์ให้ผู้อ่านเกิดภาพที่ชัดเจนและประทับใจ

3 คะแนน = มีแนวคิดค่อนข้างดี น่าสนใจ สร้างสรรค์ให้ผู้อ่านเกิดภาพที่ชัดเจน
และประทับใจบ้าง

2 คะแนน = มีแนวคิดใช้ได้ สร้างสรรค์ให้ผู้อ่านเกิดภาพที่ชัดเจนและประทับใจ
เล็กน้อย

1 คะแนน = แนวคิดไม่น่าสนใจ ไม่ได้สร้างสรรค์ให้ผู้อื่นเห็นภาพ หรือ เกิดความรู้สึกใดๆ

2. ความต่อเนื่องและความน่าสนใจของนิทาน

5 คะแนน = มีความต่อเนื่อง มีการเริ่มต้นและจบลงอย่างยอดเยี่ยมช่วยให้ผู้อ่าน
เกิดความรู้สึกร่วมและ ประทับใจเป็นอย่างมาก

4 คะแนน = มีความต่อเนื่อง มีการเริ่มต้นและจบลงอย่างดี ช่วยให้ผู้อ่านเกิด
ความรู้สึกร่วมและประทับใจค่อนข้างมาก

3 คะแนน = มีความต่อเนื่อง มีการเริ่มต้นและจบลงในระดับค่อนข้างดี ช่วยให้
ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมและประทับใจบ้าง

2 คะแนน = มีความต่อเนื่องพอใช้ มีการเริ่มต้นและจบลงในระดับใช้ได้ ช่วยให้
ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมและประทับใจเล็กน้อย

1 คะแนน = การนำเสนอขาดความต่อเนื่อง ไม่มีการเริ่มต้นและ/หรือจบลง ไม่ได้
ช่วยให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกใดๆและไม่ประทับใจ

3. ความถูกต้องของการใช้ภาษา

- 5 คะแนน = เขียนแสดงความคิดและความต้องการของตนโดยใช้คำศัพท์ สำนวน ไวยากรณ์ได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง
- 4 คะแนน = เขียนแสดงความคิดและความต้องการของตนได้โดยใช้ศัพท์ สำนวน ไวยากรณ์ ผิดพลาดเพียงเล็กน้อย
- 3 คะแนน = เขียนแสดงความคิดและความต้องการของตนพอเป็นที่เข้าใจใช้ศัพท์ สำนวน ไวยากรณ์ผิดพลาดบ้าง
- 2 คะแนน = เขียนแสดงความคิดและความต้องการของตนพอเป็นที่เข้าใจเพียงเล็กน้อยโดยใช้ศัพท์ สำนวน ไวยากรณ์ไม่ถูกต้อง ผิดพลาดอย่างร้ายแรง
- 1 คะแนน = เขียนแสดงความคิดและความต้องการของตนไม่เป็นที่เข้าใจ ใช้ศัพท์ สำนวนจำกัด มีความผิดพลาดทางด้านไวยากรณ์แม้แต่ไวยากรณ์ขั้นพื้นฐาน

หลังจากให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยใช้ระเบียบการวัดและประเมินผลของกระทรวงศึกษาธิการที่ผู้เรียนจะต้องได้คะแนนร้อยละ 50 จึงจะถือว่าผ่านการสอบวิชานั้น

3.3 การประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ (2544 หน้า 93 -104) กล่าวว่า การประเมินตามสภาพจริงเป็นวิธีการประเมินที่ออกแบบมาเพื่อสะท้อนให้เห็นพฤติกรรม และทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในสถานการณ์ที่เป็นจริงแห่งโลกปัจจุบัน (Real World Situations) และเป็นวิธีการประเมินที่เน้นงานที่นักเรียนแสดงออกในภาคปฏิบัติ (Performance) เน้นกระบวนการเรียนรู้ (Process) ผลผลิต (Products) และแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) การที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุถึงความต้องการของแต่ละบุคคลได้นั้น วิธีการประเมินตามสภาพจริงจะเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของตนเองด้วย ดังนั้น วิธีการประเมินนี้ต้องอาศัยหลักการที่ผู้เรียนต้องมีการลงมือกระทำ ปฏิบัติ หรือ แสดงออกเพื่อแสดงถึงความเข้าใจ หรือทักษะจากการเรียนรู้ ตลอดจนการแสดงถึงกระบวนการหรือวิธีการที่ผู้เรียนใช้ การประเมินตามสภาพจริงนี้จะช่วยในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง กระบวนการที่ใช้ในการประเมินตามสภาพจริงอาจ

ใช้การสังเกต การบันทึก และการรวบรวมข้อมูลจากผลงานและวิธีการที่นักเรียนทำ ดังนั้น หลักสูตรการเรียนการสอนและการประเมินผลจะเป็นกระบวนการที่ดำเนินควบคู่กันไปอย่างต่อเนื่องตลอดการจัดการเรียนการสอน

Wiggins (1989 อ้างในสมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ, 2544) ได้จำแนกคุณลักษณะของการประเมินตามสภาพจริงออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การปฏิบัติในสภาพจริง (Performance in the Field) โดยงานที่กำหนดให้นักเรียนต้องเป็นงานที่สัมพันธ์กับชีวิตความเป็นจริง ทำทนายการใช้สติปัญญาที่ซับซ้อน หรือ ใช้ความรู้ที่อาศัยทักษะทางอภิปัญญา (Meta-Cognition Skills) และต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน (Learning Styles) ความถนัด (Aptitudes) และความสนใจของผู้เรียนเพื่อใช้ในการพัฒนาความสามารถและค้นหาจุดเด่นของผู้เรียน

2. เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินต้องเป็นเกณฑ์ประเมินแก่นแท้ (Essentials) ของการปฏิบัติมากกว่าเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่สร้างขึ้นจากผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ เป็นเกณฑ์ที่เปิดเผยและรับรู้กันอยู่ในโลกของความเป็นจริงของทั้งตัวนักเรียนและผู้อื่น ไม่ใช่เกณฑ์ที่เป็นความลับปกปิด การเปิดเผยเกณฑ์ไว้ก่อนนั้นถือว่าการส่งเสริมซึ่งกันและกัน เกณฑ์จึงเป็นข้อชี้แนะสำหรับการเรียนการสอนและการประเมินที่สะท้อนให้เห็นเป้าหมายและกระบวนการศึกษาอย่างแจ่มชัด จึงทำให้ครูอยู่ในบทบาทของผู้ฝึก (Coach) และนักเรียนอยู่ในบทบาทของผู้ปฏิบัติ (Performers) พร้อมกับเป็นผู้ประเมินตนเอง (Self-Evaluators)

3. การประเมินตนเอง (Self-Assessment) มีจุดประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการประเมินงานของตนโดยเทียบกับมาตรฐานทั่วไปของสาธารณชน (Public Standard) เพื่อปรับปรุงขยายและเปลี่ยนทิศทางการดำเนินงาน และเพื่อริเริ่มในการวัดความก้าวหน้าของตนในแบบต่างๆหรือจุดต่างๆ จะเห็นได้ว่า การประเมินตนเองเป็นการทำงานที่ตนเป็นผู้ชี้นำตนเอง ปรับปรุงจากแรงจูงใจของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อมนุษย์ในโลกของความเป็นจริง เนื่องจากมาตรฐานการปฏิบัติยึดถือเรื่องของความก้าวหน้าเป็นสำคัญ ดังนั้น การทำให้กระบวนการปรับปรุงสิ่งต่างๆดียิ่งขึ้น ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เหมาะสมมากขึ้น จึงถือเป็นหัวใจของการประเมินตามสภาพจริง เปิดโอกาสให้นักเรียนซึ่งอยู่ในระดับขั้นต้นของการพัฒนาสมรรถภาพมีโอกาส เห็น รับรู้ และได้รับคำชมเชยในการพัฒนาตน

4. การนำเสนอผลงาน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ยังรู้สึกเนื่องจากนักเรียนได้สะท้อนความรู้สึกของตนว่ารู้อะไรและนำเสนอให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้แน่ใจว่านักเรียนได้เรียนรู้ในหัวข้อนั้นๆอย่างแท้จริง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน ในการนำเสนอผลงานจากการแสดงบทบาทสมมติ ได้แก่ การสังเกต (Observation) กรมวิชาการ (ม.ป.ป, หน้า 14-15) ได้ให้ความหมายของการสังเกต ว่าเป็น การตรวจสอบกระบวนการปฏิบัติงาน หรือ พฤติกรรมของคน โดยการใช้ตาและหูเป็นเครื่องมือสำคัญในการดูพฤติกรรมของบุคคล หรือ กลุ่มคนแล้วบันทึกไว้ วิธีการสังเกตการปฏิบัติจริงของนักเรียนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ การสังเกตโดยตรง (Direct Observation) และ การสังเกตโดยทางอ้อม (Indirect Observation)

การประเมินโดยการสังเกตจะได้รับข้อมูล 2 ประการ คือ

1. ความสามารถและทักษะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของนักเรียน แต่การพิจารณาตัดสิน ความสามารถและทักษะ จะพิจารณาในประเด็นที่ว่านักเรียนสามารถปฏิบัติอย่างไรมากกว่าจะ วัดว่านักเรียนรู้อะไรแยกได้เป็น 2 ส่วนคือ

1.1 การประเมินกระบวนการทำงาน (Procedure) เป็นการประเมินลำดับขั้นตอน การทำงานของนักเรียน เช่น วิธีการพูด วิธีการใช้เครื่องมือในการทดลอง วิธีการวาดภาพ วิธีการ แก้ปัญหา ผู้ประเมินจะต้องใช้เวลาในการสังเกตปฏิบัติทุกขั้นตอน จะต้องตั้งจุดมุ่งหมายว่าจะ สังเกตอะไรบ้าง โดยเน้นประสิทธิภาพและความแม่นยำของการดำเนินงาน ขณะประเมินจะต้องให้ ผู้ถูกประเมินอยู่ในสภาวะที่เป็นธรรมชาติมากที่สุด

1.2 การประเมินผลงาน (Product) จะต้องมีโอกาสในการประเมินที่เป็นมาตรฐาน เดียวกันในวิชาเดียวกัน เช่น การร้อยมาลัย ประเด็นการประเมินอาจเป็นความประณีตสวยงาม การเลือกใช้วัสดุ หรือ ผลสำเร็จของงาน ซึ่งเป็นการมุ่งหวังให้นักเรียนทำให้ได้ถึงระดับ ผู้ประเมิน อาจเป็นผู้ปฏิบัติ หรือครูผู้สอนก็ได้

2. ด้านพฤติกรรมของนักเรียนด้วยการสังเกตพฤติกรรมด้านคุณลักษณะของนักเรียน เช่น ขณะที่อยู่ในห้องเรียน นักเรียนมีพฤติกรรมอย่างไร มีความตั้งใจทำงาน มีความรับผิดชอบ ให้ ความร่วมมือกับผู้อื่น มีความสนใจ หรือมีวินัยในตนเองหรือไม่อย่างไร

ส่วนจิราภรณ์ ศิริทวี (2540, หน้า 29) ได้กล่าวว่า การสังเกต เป็นวิธีการประเมินสภาพจริง ที่ดีมากวิธีการหนึ่งในการเก็บข้อมูลพฤติกรรมด้านการใช้ความคิด การปฏิบัติงาน และโดยเฉพาะ ด้านอารมณ์ ความรู้สึก และลักษณะนิสัย สามารถทำได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ ทั้งในห้องเรียน นอกเวลาเรียน หรือสถานการณ์อื่นนอกโรงเรียน วิธีการสังเกตทำได้โดยตั้งใจ และไม่ตั้งใจ การสังเกตโดยตั้งใจ หมายถึง ครูกำหนดพฤติกรรมที่ต้องสังเกต ช่วงเวลาสังเกต และวิธีการสังเกต (เช่น สังเกตคนละ 3-5 นาที เวียนไปเรื่อยๆ) ส่วนการสังเกตแบบไม่ตั้งใจ หมายถึง ไม่มีการกำหนด การสังเกตไว้ล่วงหน้า ครูอาจมีกระดาษแผ่นเล็กติดตัวไว้ตลอดเวลาเพื่อบันทึกเมื่อพบพฤติกรรมที่

แสดงออกที่มีความหมาย หรือ สะท้อนความสนใจของครู การบันทึกอาจทำได้โดยย่อก่อนแล้วนำมาขยายความให้สมบูรณ์ได้ในภายหลัง วิธีการสังเกตที่ดีควรใช้ทั้งสองวิธีเพราะการสังเกตอย่างตั้งใจอาจทำให้ละเลยมองข้ามพฤติกรรมที่สนใจ แต่ไม่มีในรายการที่กำหนด ส่วนการสังเกตโดยไม่ตั้งใจอาจทำให้ครูขาดการชัดเจนว่าพฤติกรรมใด การแสดงออกใดที่ควรแก่การสนใจ และบันทึกไว้ ข้อเตือนใจสำหรับการใช้วิธีการสังเกต คือ ต้องสังเกตหลายๆ ครั้ง ในหลายๆ สถานการณ์ (การเรียน การทำงานตามลำพัง การทำงานกลุ่ม การเล่น การสังเกตกับเพื่อน ฯลฯ) เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งๆ (2-3 สัปดาห์) จึงนำข้อมูลเหล่านี้มาพิจารณาเพื่อสรุปอีกครั้งหนึ่ง เครื่องมืออื่นๆ ที่ใช้ประกอบการสังเกต ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราประมาณค่า แบบบันทึกกระบวนเสถียร เป็นต้น

บุญส่ง นิลแก้ว (2543 หน้า 4-5) กล่าวว่า การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการตรวจสอบสิ่งต่างๆ ด้วยตาอย่างมีเป้าหมาย จำแนกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เป็นวิธีการสังเกตที่ผู้สังเกตมีส่วนร่วมอยู่ในสถานที่ เหตุการณ์ หรือ กิจกรรมที่กำลังรวบรวมข้อมูล เป็นการสังเกตที่มีลักษณะเป็นธรรมชาติ กรณีที่เป็นการสังเกตพฤติกรรมของบุคคล ผู้ถูกสังเกตจะไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกต และการสังเกตก็เป็นไปในทำนองเดียวกับการทำกิจกรรมธรรมดา
2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) เป็นวิธีการสังเกตที่ผู้สังเกตไม่ได้ร่วมอยู่ในสถานที่ เหตุการณ์ หรือ กิจกรรมที่กำลังรวบรวมข้อมูล ผู้สังเกตเป็นเสมือนบุคคลแปลกหน้า ในกรณีที่สังเกตพฤติกรรมของบุคคล ผู้ถูกสังเกตมักจะรู้ตัวว่ากำลังถูกสังเกต การสังเกตจะเหมือนกับการทำกิจกรรมพิเศษอย่างหนึ่ง

การสังเกตจะมีลักษณะเป็นแบบที่ 1 หรือ แบบที่ 2 ขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้สังเกต ซึ่งจำแนกตามลำดับความมีส่วนร่วมได้ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2533 อ้างถึงในบุญส่ง นิลแก้ว 2543, หน้า 4-5)

1. เป็นผู้เข้าร่วมโดยสมบูรณ์คือ ผู้สังเกตแสดงบทบาทชีวิตประจำวันเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่นๆ ในสถานที่นั้นๆ ไม่แสดงตนว่าเป็นผู้สังเกต พยายามคำนึงอยู่เสมอว่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งคนหนึ่งในสถานที่นั้น
2. เป็นผู้เข้าร่วมในฐานะผู้สังเกต คือ ผู้สังเกตแสดงตนเองเป็นผู้รวบรวมข้อมูล แต่พยายามสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลในสถานที่ และผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (key informant) และพยายามให้ได้รับการยอมรับและไว้วางใจจากกลุ่มคนในสถานที่นั้นๆ อย่างไรก็ตาม การสังเกตด้วยบทบาทนี้ ผู้ถูกสังเกตจะรู้ว่าตนถูกสังเกต

3. เป็นผู้สังเกตในฐานะผู้เข้าร่วม คือ ผู้สังเกตแสดงบทบาทของผู้สังเกตแบบเป็นทางการในระยะเวลาสั้นๆ และผิวเผิน ไม่มีความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูล ดังนั้น ผู้สังเกตจึงมักเป็นบุคคลแปลกหน้า อย่างไรก็ตาม ผู้สังเกตจำเป็นต้องแนะนำตนเองเสมอ

4. เป็นผู้สังเกตโดยสมบูรณ์ คือ ผู้สังเกตจะไม่มีความสัมพันธ์กับผู้ถูกสังเกตเลย ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกต เช่น การสังเกตผ่านกระจกทางเดียว (one-way mirror) การแอบสังเกต เป็นต้น

สรุปได้ว่า การสังเกต แบ่งออกเป็น 2 วิธีคือ การสังเกตโดยตั้งใจ หมายถึง ครูกำหนดพฤติกรรมที่ต้องสังเกต ช่วงเวลาสังเกต และวิธีการสังเกต และการสังเกตแบบไม่ตั้งใจ หมายถึง ครูไม่มีการกำหนดการสังเกตไว้ล่วงหน้า ครูอาจมีกระดาดแผ่นเล็กติดตัวไว้ตลอดเวลาเพื่อบันทึกเมื่อพบพฤติกรรมที่แสดงออกที่มีความหมาย หรือ สะดุดความสนใจของครูโดยการบันทึกยกก่อนแล้วนำมาขยายความให้สมบูรณ์ได้ในภายหลัง และวิธีการสังเกตที่ดีควรใช้ทั้งสองวิธีและควรทำการสังเกตหลายๆครั้ง หลายๆสถานการณ์ และใช้เครื่องมืออื่นๆประกอบการสังเกต ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราประมาณค่า แบบบันทึกกระเป๋านสะสม เป็นต้น

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวัดและประเมินความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษจากการแสดงบทบาทสมมติและทำการวัดและประเมินความสามารถทางการเขียนนิทานภาษาอังกฤษของผู้เรียนหลังการเรียนนิทานพื้นบ้านนาฉบับภาษาอังกฤษแต่ละเรื่อง ดังนี้

1. การวัดและประเมินความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษ โดยการสังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับนิทานที่ผู้เรียนแต่งขึ้นหลังการเรียนนิทานพื้นบ้านนาฉบับภาษาอังกฤษแต่ละเรื่อง ในการให้คะแนนนั้น ผู้วิจัยให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์การประเมินความสามารถทางการพูดที่ปรับมาจากผจงกาญจน์ ภูวิภาดาวรรณ (2541 อ้างในสมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ, 2544) ซึ่งประกอบด้วย 4 เกณฑ์ คือ ความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา ความถูกต้องของการใช้ภาษา การสื่อความหมายให้เข้าใจ และการใช้น้ำเสียงลีลา

2. การวัดและประเมินความสามารถทางการเขียนนิทานภาษาอังกฤษที่ผู้เรียนเขียนขึ้นหลังการเรียนนิทานพื้นบ้านนาฉบับภาษาอังกฤษแต่ละเรื่อง ในการให้คะแนนนั้นผู้วิจัยให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์การประเมินความสามารถทางการเขียนที่ปรับมาจากสมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ (2544, หน้า 146) ซึ่งประกอบด้วย 3 เกณฑ์ คือ การเขียนนำเสนอแนวคิดที่สอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม ความต่อเนื่องและความน่าสนใจของนิทาน และความถูกต้องของการใช้ภาษา

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.1 ความหมายและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) ว่าเป็นองค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสม สืบทอดกันมา อันเป็นศักยภาพ หรือ ความสามารถที่จะใช้แก้ปัญหา ปรับตัว เรียนรู้ และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ หรือ คือ แก่นของชุมชนที่จรรโลงชุมชนให้อยู่รอดจนถึงปัจจุบัน

รัตนะ บัวสนธิ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่า หมายถึง กระบวนการของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะมีรากฐานมาจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีตประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขในส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล ซึ่งกระบวนการที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกออกได้ 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ลักษณะที่ 2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ลักษณะที่ 3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

ประเวศ วะสี (2534 อ้างในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป) ได้สรุปลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ประการ คือ

1. มีวัฒนธรรมเป็นฐาน
2. มีบูรณาการสูง
3. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
4. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

จากงานวิจัยของเอกวิทย์ ณ ถลาง และคณะ (2539 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป) เรื่องภูมิปัญญา และกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทยในโครงการกิตติเมธี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้กำหนดหัวข้อในการวิจัยภูมิปัญญา 4 ลักษณะคือ

1. ความเชื่อโลกทัศน์ที่บ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ เหนือธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

2. วิธีการดำรงชีวิต การแก้ปัญหา และการปรับแก้ตัวกับสิ่งแวดล้อมและกระแสของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

3. ศิลปหัตถกรรม ประติมากรรม ในรูปเครื่องมือ ของใช้ ศิลปวัตถุ ที่มีแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามพื้นที่ภูมิที่หลากหลยระหว่างภูมิภาค

4. กระบวนการและพฤติกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา ประสบการณ์ การให้การศึกษาอบรมและการแก้ปัญหาตามพื้นฐานทางวัฒนธรรมและปรัชญาของชาวบ้าน

กรมวิชาการ (อ้างในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ดังนี้

1. คติ ความคิด ความเชื่อ หลักการ ที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา

2. ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา

3. การประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งตนเองและได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย

4. แนวความคิดหลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงในชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และความเป็นอยู่

อังกุล สมคะเนย์ (2535 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป) ได้จัดกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อและหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่เกิดจากการถ่ายทอดกันมา

2. เป็นเรื่องของศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

3. เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมัย

4. เป็นเรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชนซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

กล่าวโดยสรุปว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ ความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสมสืบทอดกันมาอันเป็นศักยภาพ หรือ ความสามารถที่จะใช้แก้ปัญหา ปรับตัว เรียนรู้ และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ หรือ คือแก่นของชุมชนที่จรรโลงชุมชนให้อยู่รอดจนถึงปัจจุบันโดย

ภูมิปัญญาทั้ง 4 กลุ่ม ปรากฏให้เห็นในเรื่องของการประกอบอาชีพ ศิลปวัฒนธรรม และ
ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆที่ถ่ายทอดให้แก่เยาวชนรุ่นหลังๆ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับคติ
ความคิด ความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นล้านนาที่ถ่ายทอดกันมาโดยผ่านทางนิทานพื้นบ้านล้านนา

4.2 ความตระหนัก ระดับความตระหนัก และการสร้างความตระหนัก

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2534 อ้างถึงในวรรณอุบล อภิขัย, 2544, หน้า 76) อธิบายว่า
ความตระหนัก หมายถึง ความรู้สึกเห็นคุณค่าหรือเห็นความสำคัญ ได้แก่ การรับรู้ การตอบสนอง
การเห็นคุณค่า หรือ เห็นความสำคัญของการจัดระบบคุณค่า และการนำเอาคุณค่ามาสร้างเป็น
ลักษณะนิสัยประจำตัว

กิตติมา ภิงคะสาร (2537 อ้างถึงในวรรณอุบล อภิขัย, 2544, หน้า 76) ให้ความหมาย
ของความตระหนัก ว่า หมายถึง การเห็นคุณค่า ความเข้าใจในคุณค่า และการเลือกปฏิบัติ หรือ
ไม่ปฏิบัติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

สรุปได้ว่า ความตระหนัก หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความสำนึก การรับรู้ ความรู้สึก
และการเห็นคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง

ต่าย เตียงจี (2526 อ้างถึงในวรรณอุบล อภิขัย, 2544, หน้า 77) ได้จำแนกระดับของ
ความตระหนักตามพัฒนาการ ดังนี้

1. การรับรู้ เป็นขั้นของการทำความรู้จักและเข้าใจในสิ่งเร้าหรือปรากฏการณ์นั้นๆ
ได้แก่
 - 1.1 การรู้จักสิ่งเร้า
 - 1.2 ความเต็มใจที่จะรับสิ่งเร้านั้น
 - 1.3 คัดเลือกความสนใจที่มีต่อสิ่งเร้านั้น
2. การตอบสนอง เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความพอใจ หรือความซาบซึ้งในสิ่งเร้า
หรือ ปรากฏการณ์นั้นๆ ได้แก่
 - 2.1 การยินยอมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น
 - 2.2 มีความตั้งใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น
 - 2.3 มีความพอใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น

3. การเห็นคุณค่า เป็นการสำนึกในคุณค่า มีความเชื่อ มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งเร้า หรือปรากฏการณ์นั้นๆ ซึ่งจะเป็นค่านิยมของสังคมจนสามารถนำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินคุณค่าในสิ่งต่างๆได้ คือ

- 3.1 การยอมรับในคุณค่า
- 3.2 เกิดความนิยมชมชอบในคุณค่า
- 3.3 การยึดถือผูกพันในคุณค่า

4. การจัดระบบคุณค่า คือ การจัดระเบียบค่านิยมเข้าเป็นระบบและหาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่านั้น ได้แก่

- 4.1 มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับคุณค่า
- 4.2 การจัดลำดับคุณค่าเหล่านั้นให้เป็นระบบ

5. การเอาคุณค่านั้นมาสร้างเป็นลักษณะประจำตัว ได้แก่การเอาคุณค่าต่างๆมาสร้างเป็นคุณลักษณะของแต่ละคนซึ่งจะกลายเป็นบุคลิกภาพ หรือเอกลักษณ์ของบุคคลนั้น ได้แก่

- 5.1 การสรุประบบของคุณค่า
- 5.2 การสร้างลักษณะนิสัย

การสร้างความตระหนัก

มนัส สุวรรณ (2532 อ้างถึงในวรรณอุบล อภิขัย, 2544, หน้า 78-79) ได้กล่าวถึง การสร้างความตระหนักให้แก่ผู้เรียนว่าต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ คือ ผู้ให้ สิ่งที่จะให้ วิธีที่จะให้สื่อ และ ผู้รับ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ให้ หรือผู้ที่จะสร้างความตระหนัก ควรมีคุณลักษณะที่สำคัญและจำเป็น คือ
 - ก. เป็นผู้ที่มีปัญญา หมายถึงเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ มีความคิดในเรื่องที่ตนจะสร้างความตระหนักให้แก่ผู้อื่น
 - ข. เป็นผู้ที่มีสติ หมายถึง เป็นผู้ที่มีความรู้ลึกซึ้งรอบคอบ ระลึกในหน้าที่พลเมืองดีที่พึงมีต่อสังคม และประเทศ
 - ค. เป็นผู้มีความสามารถที่จะให้ หมายถึง การเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นได้ ในขณะเดียวกันก็สามารถรับฟังความรู้และความคิดจากผู้อื่นได้
 - ง. เป็นผู้มีโอกาส หมายถึง ผู้ที่จะสร้างความตระหนักเรื่องใดก็ตาม ผู้นั้นต้องมีโอกาสที่จะสร้างด้วย

จ. เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ หมายถึง เป็นผู้มีความตั้งใจและจริงจังกับงานในหน้าที่โดยมุ่งหวังจะให้งานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. สิ่งที่จะให้ ได้แก่ ความรู้ ความเข้มข้นของเนื้อหาสาระซึ่งมีข้อควรพิจารณาในการสร้างความตระหนักให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ

ก. สิ่งที่จะให้ควรเป็นสิ่งที่ผู้เรียนยังไม่รู้ หรือรู้แต่ยังไม่ประจักษ์ชัด

ข. สิ่งที่จะให้ต้องเป็นสิ่งที่ดี มีความถูกต้อง มีประโยชน์ต่อส่วนรวม

ค. สิ่งที่จะให้ต้องง่ายไม่ซับซ้อนและไม่ยากแก่การเข้าใจ

ง. สิ่งที่จะให้ควรมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน

จ. สิ่งที่จะให้ควรมีความสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

3. วิธีที่จะให้ (สื่อ) สื่อ เปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโยงระหว่างผู้ให้กับผู้รับ ซึ่งทำให้การถ่ายโยงความรู้ หรือการติดต่อระหว่างสองฝ่ายเป็นไปอย่างสะดวกและมั่นคง มีหลายวิธี ดังนี้

ก. การสร้างประสบการณ์ตรง ให้ผู้รับได้มีโอกาสสัมผัสกับของจริง ความรู้ชัด หรือความซาบซึ้งในสิ่งนั้นๆ ย่อมเกิดขึ้นได้ง่ายและรวดเร็ว

ข. การสร้างสถานการณ์จำลอง

ค. การใช้สื่อการสอน เช่น ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ และภาพสไลด์ เป็นต้น

4. ผู้รับ ความตระหนัก ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้รับ ได้แก่

ก. ความรู้ที่มีอยู่ของผู้รับและความสามารถทางสติปัญญาของผู้รับ

ข. ความพร้อมทางร่างกาย รวมทั้งประสาทสัมผัสเป็นปกติ

ค. มีทัศนคติที่ดีที่จะรับ

จากการศึกษาความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความหมายของความตระหนัก และระดับของความตระหนักของนักการศึกษาหลายท่านดังได้กล่าวมาข้างต้น ความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงหมายถึง การแสดงความคิดเห็นของนักเรียนที่แสดงถึงการรับรู้ การเห็นความสำคัญ การเข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความตั้งใจ พอใจที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความเป็นห่วงและกังวลต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการเปรียบเทียบระดับความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนโดยคิดจากค่าร้อยละของจำนวนนักเรียนที่ให้เหตุผลประกอบในการตอบแบบสอบถามดังกล่าว

จากการศึกษาความหมายของความตระหนัก และระดับของความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของ วรณอุบล อภิษฐ์ (2544 หน้า 81) ผู้วิจัยได้ปรับมาเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนประกอบด้วยระดับความตระหนักและลักษณะของความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นดังตารางต่อไปนี้

ระดับความตระหนัก	ลักษณะของความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น
1 การรับรู้	มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น
2 การตอบสนอง	มีความตั้งใจ หรือ ความพอใจที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3 การเห็นคุณค่า	มีความรู้สึกเป็นห่วงและกังวลถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
4 การจัดระบบคุณค่า	มีการเสนอแนะวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการรับรู้ การเห็นความสำคัญ ความเข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความรักและห่วงใย รวมถึงการปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นคงอยู่ตลอดไป

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้นิทานเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษ

จากงานวิจัยของ พิทยา คำตาเทพ (2540) ที่นำเนื้อหาในท้องถิ่นอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลการเรียนรู้และแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นหลังการเรียนรู้โดยใช้เนื้อหาในท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาท้องถิ่นซึ่งเป็นเนื้อหาที่ใกล้ตัวผู้เรียนสามารถส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจและความสามารถในการใช้ภาษาของผู้เรียนได้จริง

นอกจากนี้ กรมวิชาการได้ศึกษาวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้วยการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,129 คน ประกอบด้วยศึกษานิเทศก์ 153 คน ผู้บริหาร 166 คน (ระดับประถมศึกษา 112 คน ระดับมัธยมศึกษา 54 คน) และครูผู้สอน 810 คน (สอนระดับประถมศึกษา 529 คน ระดับมัธยมศึกษา 54 คน) พบว่า การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนค่อนข้างมีน้อย โดยโรงเรียนมัธยมศึกษามีการรวบรวมมากกว่าโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่รวบรวม เช่น เรื่องของศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ เพลงพื้นบ้านกล่อมเด็ก นิทานพื้นบ้าน และขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น ได้แก่ การจักสาน และเทคนิคการทอผ้า เทคนิคการทำเกษตรกรรม เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป, หน้า 80)

จำนงค์ ผลแสง(2541) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำนิทานพื้นบ้านมาใช้ในการสร้างหนังสือเรียนสำหรับนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า คุณภาพของหนังสือเรียนที่นำนิทานพื้นบ้านมาสร้างอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 2.79 แสดงให้เห็นว่าการนำนิทานพื้นบ้านมาใช้ในการเรียนการสอนมีความน่าสนใจและเหมาะสมเนื่องมาจากเรื่องราวที่ปรากฏในนิทานสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และค่านิยม อีกทั้งแฝงไว้ด้วยข้อคิด คติธรรมที่น่าสนใจ ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เนื้อเรื่องของนิทานมีหลายประเภทอันทำให้ผู้อ่าน หรือผู้ศึกษาสามารถได้รับรสทางวรรณกรรมได้หลากหลาย ไม่น่าเบื่อ อีกทั้งสนองต่อความสนใจ และเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของแผนการศึกษาชาติที่ทำให้ผู้จัดการศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปสู่การจัดกิจกรรมในชั้นเรียน

สมปอง หลอมประโคน (2544) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำกิจกรรมการเล่านิทานไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษโดยศึกษาเปรียบเทียบทักษะฟัง-พูดภาษาอังกฤษของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเล่านิทานเป็นเวลา 6 สัปดาห์ พบว่า ความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพิ่มขึ้น และนักเรียนเกิดความคงทนในการจำคำศัพท์หลังการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเล่านิทาน อันแสดงให้เห็นและสนับสนุนคำกล่าวที่ว่า การเล่านิทาน ช่วยพัฒนาการใช้ภาษาได้ทั้ง 4 ทักษะ โดยเฉพาะทักษะฟัง-พูด ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจภาษา และเพิ่มความคล่องแคล่วในการใช้ภาษาพูดได้มากขึ้น

จากเอกสารและงานวิจัยทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าการนำเนื้อหาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้นยังมีน้อย แต่ทว่าเนื้อหาท้องถิ่นสามารถส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการใช้ภาษาและความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนได้จริง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการนำนิทานพื้นบ้านล้านนา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเนื้อหาใกล้ตัวผู้เรียน และแฝงด้วยคติชีวิต สภาพสังคม และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นล้านนามาใช้ในการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อพัฒนาความสามารถทางการพูด การเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนให้ดีขึ้น รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองอีกทางหนึ่งด้วย